

Nyere litteratur av interesse for spåkrøksarbeidet

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Dansk Sprognævn. Årsberetning 1977/78. Gyldendal, København 1978. 30 s.

Som i de tidligere årgange består ca. halvdelen af årsberetningen af et udvalg af de svar som Sprognævnet har givet skriftligt.

Kielikello, Finska språkbyråns informationsskrift, har utkommit med två nummer för år 1978. Nr 1/78 ägnas helt åt formella skrivregler vid maskinskrivning: interpunktion, skrivning av siffror och sifferserier, förkortningar och beteckningar, användning av bindestreck och tankstreck osv. Framställningen bygger på den finska standarden SFS 4175. Huvudinnehållet i nr 2/78 är en rekommendation om användningen av stor och liten bokstav i namn på myndigheter och offentliga inrättningar. Vidare ingår en artikel om standardisering och språkvård och ett par kortare artiklar om finska språkvårdsfrågor.

Norsk språkråd. Årsmelding 1978. Oslo 1978. Årsmeldingen gir en oversikt over Norsk språkråds virksomhet i 1978 og inneholder lov og vedtekter for Norsk språkråd.

Nyt fra Sprognævnet. Nr. 20. 1978. 8 s.

Nummeret indeholder et udvalg af svar som Sprognævnet har givet.

På grund af nedskæringerne i Dansk Sprognævns budget har der kun været råd til at udsende dette ene nummer i 1978.

I 1979 vil der ikke blive udsendt noget nummer, men formentlig kan der atter i 1980 udsendes et enkelt nummer af bladet.

Retskrivningsordbog. Udgivet af Dansk Sprognævn. 14. oplag. Stor letlæselig skrift. Skandinavisk Litografisk Forlag. 1978. 299 s.

Storskriftudgave på gult papir.

Serien *Skrifter utgivna av Svenska språknämnden*:

Nr 64 *Bo Magnusson, Språket i Kalmar*. 1978. (Anmäls på s. 136.)

Nr 65 *Språk i Norden 1978*. Årsskrift för de nordiska språknämnderna. 1978.

Språknytt, meldingsblad for Norsk språkråd, kom i 1978 som vanlig med fire nummer på 16 sider hver. Bladet inneholder artikler om språkspørsmål, informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, bokmeldinger, spørrespalte og fra 1978 en nyordspalte. I denne blir nye ord og uttrykk fra aviser, tidsskrifter, faglitteratur o.l. presentert i en tekstsammenheng med opplysninger om betydning, opphav og eventuelt med tilrådde avløserord. Av artiklene i 1978 kan vi nevne: nr. 1: *Helge Sandøy*: "Om vår språklige framtid og samtid" (melding av boka "De nordiske språkenes framtid"), nr. 2: *Ole Henrik Magga*: "Samisk Språknemnd", nr. 3: *Lars S. Vikør*: "Kan språk styrast og planleggjast?", *Ståle Løland*: "Nordisk språksekretariat. Formål og oppgaver", nr. 4: *Lars S. Vikør*: "Striden for nynorsk bruksmål" og "Østlandsmåla fram" (bokmeldinger).

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidligere utgivits med fyra nummer. Ur innhålllet kan nämnas följande artiklar. Nr 1: *Per A. Pettersson*, "Sjukvårdsspråk" (en sammanfattning av författarens bok med samma titel, nr 63 i Svenska språknämndens skriftserie), *Gunvor Nordlund*, "Vem förstår domarna". Nr 2: *Bertil Molde*, "Ortnamnens uttal — dialektalt, regionalt, riksspråkligt", *Ulla Clausén*, "Färöiska nyord och färöisk språkvård", *Sten Ewerth*, "Ska dom eller skall de?". Nr 3: *Bertil Molde*, "Radior och tevear — några ordböjningsproblem". Nr 4: *Bertil Molde*, "Vem råder över språket?", *Alf Isak Keskitalo*, "Kritiske faktorer i samisk

språkutvikling", *Sture Allén*, "Dator, fackspråk och allmän-språk", *Catharina Grünbaum*, "Språk i Norden — särspråk och sammordiska".

DANMARK

Af *Else Bojsen*

Andersen, Erik, Fredberg, Mogens, Vestergaard, Torben og Østergaard, Frede: Temaer i anvendt lingvistik. Akademisk Forlag, København 1978. 228 s.

Bogen henvender sig til kommende og nuværende sproglærere idet den beskæftiger sig med sprogindlæring, dels generelt, dels med særligt henblik på indlæringen af fremmedsprog. Bogen rummer følgende kapitler: Sprogudøvelse og sprogtilegnelse, Sprogbrugsanalyse, Fejl- og kontrastivanalyse, Undervisningsmetoderne, Materialerne og deres funktion, Testning af sproglige færdigheder. Eksemplerne er navnlig hentet fra engelsk. Bag i bogen er der en ordforklaring og en bibliografi.

Bang, Jørgen og Hårbøl, Karl: Bliv dus med fremmedord. Gyldendal, København 1978. 29 s.

Øvehæfte med til dels nye opgaver til Gyldendals Fremmedordbog og 3. udgave af Jørgen Bang og Karl Hårbøl: Fremmedordenes byggeklodser (den sidste omtalt i *Sprog i Norden* 1974, s. 123).

Bauer, Laurie: The Grammar of Nominal Compounding with special reference to Danish, English and French. Odense, 1978. 251 s.

Bogen er en forkortet udgave af forfatterens doktordisputat ved University of Edinburgh i 1975. I bogen gives der en grundig beskrivelse af sammensatte ord i dansk, engelsk og fransk, især ud fra beskrivelsesmodeller hentet fra kasusgrammatikken. Der rejses en del interessante problemer i analysen og det påvises at beskrivelsen af sammensætninger kan foretages vha. den samme grammatik som ved sætningsanalysen. Bogen er forsynet med litteraturliste og emneregister.

språkutvikling", *Sture Allén*, "Dator, fackspråk och allmän-språk", *Catharina Grünbaum*, "Språk i Norden — särspråk och sammordiska".

DANMARK

Af *Else Bojsen*

Andersen, Erik, Fredberg, Mogens, Vestergaard, Torben og Østergaard, Frede: Temaer i anvendt lingvistik. Akademisk Forlag, København 1978. 228 s.

Bogen henvender sig til kommende og nuværende sproglærere idet den beskæftiger sig med sprogindlæring, dels generelt, dels med særligt henblik på indlæringen af fremmedsprog. Bogen rummer følgende kapitler: Sprogudøvelse og sprogtilegnelse, Sprogbrugsanalyse, Fejl- og kontrastivanalyse, Undervisningsmetoderne, Materialerne og deres funktion, Testning af sproglige færdigheder. Eksemplerne er navnlig hentet fra engelsk. Bag i bogen er der en ordforklaring og en bibliografi.

Bang, Jørgen og Hårbøl, Karl: Bliv dus med fremmedord. Gyldendal, København 1978. 29 s.

Øvehæfte med til dels nye opgaver til Gyldendals Fremmedordbog og 3. udgave af Jørgen Bang og Karl Hårbøl: Fremmedordenes byggeklodser (den sidste omtalt i *Sprog i Norden* 1974, s. 123).

Bauer, Laurie: The Grammar of Nominal Compounding with special reference to Danish, English and French. Odense, 1978. 251 s.

Bogen er en forkortet udgave af forfatterens doktordisputat ved University of Edinburgh i 1975. I bogen gives der en grundig beskrivelse af sammensatte ord i dansk, engelsk og fransk, især ud fra beskrivelsesmodeller hentet fra kasusgrammatikken. Der rejses en del interessante problemer i analysen og det påvises at beskrivelsen af sammensætninger kan foretages vha. den samme grammatik som ved sætningsanalysen. Bogen er forsynet med litteraturliste og emneregister.

Bruun, Erik: Dansk sprogbrug. En stil- og konstruktionsordbog. Gyldendals røde ordbøger, København 1978. 588 s.

Formålet med bogen er at "belyse ordenes brug, dvs. deres muligheder for at indgå i meningsfuld sammenhæng med andre ord". Til hvert opslagsord hører eksempler der viser ordets brug i forskellige konstruktioner, og hvis ordet eller ordanvendelsen afviger fra det helt neutrale udtryk markeres dets tilhørsforhold til et af følgende "sprog miljøer": højstemt sprog, kancellistil, talesprog, folkeligt sprog og vulgært sprog.

Christensen, Erling og Grarup, Olaf: Tvær sproglig minigrammatik med øvelser. Gyldendal, København 1978. 63 s.

Bogen er i første række ment som en støtte ved indlæringen af fremmedsprog, især engelsk og tysk, i de ældste folkeskoleklasser. Udgangspunktet er dansk grammatik, men engelsk og tysk er inddraget overalt i eksempelmaterialet. Dog drejer alle de tilhørende opgaver sig udelukkende om dansk. Grundlaget for gennemgangen er sætningen og dens led, og emnerne behandles i oversigtsform på en traditionel måde. Ind imellem er der vejledninger i at bruge ordbøger.

Bag i bogen er der en "facitliste" til opgaverne samt et register over grammatiske betegnelser.

Danske Studier 1978. Akademisk Forlag, København [1978]. 192 s.

Bindet indeholder bl.a.:

Bente Maegaard og Hanne Ruus: DANWORD. Hyppighedsundersøgelser i moderne dansk: Baggrund og materiale. — Formålet med de endnu ikke afsluttede undersøgelser er bl.a. at afgrænse mængden af ord og vendinger der "i bogstaveligste forstand er fællesdansk". Forfatterne vil opgøre frekvenser i en tekstmasse på godt en million ord ved at anvende edb. Artiklen er en redegørelse for de "principielle overvejelser over, hvilke tekster man kan og bør opgøre frekvenser i, og de konsekvenser, dette får for valg af undersøgelsesmateriale". Både ved valg af tekstarter og ved udvælgelsen af de enkelte tekster inden for hver tekststart har forfatterne derefter anlagt et *forbrugssynspunkt*, dvs. at under-

søgelsen foretages inden for de tekster der læses mest.

Afsluttende redegøres for den første fase i behandlingen af materialet vedrørende tekstarten "fiktionstekster", og som første resultat er der optrykt en liste over de 50 hyppigste ord i fiktionsteksterne.

Projektet har været omtalt i *Sprog i Norden* 1978, s. 63—64.

Knud Sørensen: Om engelske betydningslån i moderne dansk. — Artiklen er et supplement til samme forfatters "Engelske lån i dansk", 1973 (omtalt i *Sprog i Norden* 1974, s. 129).

Dollerup, Cay: *Omkring sproglig transmission. Overvejelser om teknik og kritik ved sproglig transmission med særligt henblik på overførsel af budskaber fra engelsk til dansk*. Med bilag (*Litteratur om oversættelsesteori og oversættelseskritik*, s. 61—67) af *Viggo Hjørnager Petersen*. *Anglica et Americana* 3, Department of English, University of Copenhagen 1978. 71 s. Distr.: Department of English, University of Copenhagen, Njalsgade 84—96, DK-2300 Kbh. S.

Sproglig transmission defineres som enhver type overførsel af et budskab fra et sprog til et andet. Begrebet rummer altså mere end den tekstnære oversættelse, og det er problemer i forbindelse med de ydre forholds indvirken på de forskellige transmissionsmetoder forfatteren behandler i hæftet.

Fortegnelse over stednavne i amterne øst for Lillebælt. Udgivet af Stednavneudvalget. Akademisk Forlag, København 1978. 294 s.

Fortegnelsen, der er autoriseret af Ministeriet for Kulturelle Anliggender, er den første del af en revideret nyudgave i to dele over danske stednavne; de tidligere autoriserede retskrivningslister over danske stednavne blev udsendt i hæfter fra 1932 til 1969. Som noget nyt omfatter listen tillige alle kommunenavne. Principperne for navnenes retskrivning anføres i forordet.

Grammatik på Tværs (GpT) ved Gorm Christensen, Erik Hansen, Bente Holmblad, Kirsten Haaning, Jens Kromann og

Ole Meyer. Rapport nr. 5, Herlev Statsskole, september 1978. V+92 s. (GpT 1), 50 s. (GpT 3). Offsettryk. Distr.: Herlev Statsskole, Højsletten 39, 2730 Herlev.

GpT består af tre hæfter: 1. grundbog, 2. fonetik (endnu ikke udkommet) og 3. øvelser. Bogen er blevet til gennem et tværfagligt samarbejde omkring to sproglige 1.g.-klasser på statens pædagogiske forsøgsgymnasium, Herlev Statsskole. Bogen er "et forsøg på at give en introduktion til de grundlæggende fællesproglige fænomener og problemer som eleverne sædvanligvis konfronteres med ved overgangen til gymnasiet" og er samtidig "et forsøg på at skabe en vis enhed i terminologien på tværs af de enkelte sprogfag". Materialet inddrager de almindelige sprogfag i gymnasiet, nemlig dansk, svensk/norsk, engelsk, tysk, fransk, latin og russisk, men skal ikke erstatte enkeltfagernes grammatiske lærebøger.

Med ligefremme dagligdags formuleringer gennemgås hovedbegreberne inden for den syntaktiske og den morfologiske analyse. Opgaverne i øvelsesheftet lægger op til en videreudvikling af grundbogens stof og er således ikke en almindelig repetition af det indlærte. Der er ingen "facitliste" til opgaverne.

Bagest i grundbogen er der en liste over terminologiske udtryk.

Harder, Peter, Hohwy, Henning, Snitker, Hans og Uhrskov, Eva: Tværsproglig grammatik. Gjellerup media, København 1978. 80 s. Foruden lærebogen er der udsendt et videobånd på 60 minutters samlet spilletid.

Bogen er primært beregnet for elever i gymnasiet og på HF og har som formål at vække elevernes interesse for og forståelse af og for sprogets funktion og opbygning. De sproglige emner behandles på et bredt grundlag af moderne grammatisk teori — og der bygges ikke på en enkelt lingvistisk skole. Gennemgangen er systematisk opbygget fra større enheder (sætninger) til mindre enheder (morfemer) i seks kapitler: Sætningens grundstruktur, Sætningens led, Sætningsleddenes opbygning, Transformationer, Ordnes funktion og opbygning, Grammatiske kategorier. Hvert kapitel rummer et hovedafsnit,

der ud fra et dansk eksempelmateriale behandler det pågældende emne, et kommentarafsnit, der inddrager specialforhold i engelsk, tysk, fransk og latin, og til sidst øvelser på de nævnte sprog, der bl.a. problematiserer det behandlede sproglige emne. Med sin overskuelige opbygning og med sine morsomme illustrationer skal bogen nok opfylde sit erklærede formål.

Tværsproglig grammatik er forsynet med et stikordsregister. Desværre er bogen skæmmet af trykfejl, der til tider er meningsforstyrende.

I et særnummer af *Gymnasieskolen* "Tværfaglig undervisning i gymnasiet/HF" [1978] har Eva Uhrskov skrevet om det tværsproglige projekt der gik forud for bogen, og om projekt-evalueringen.

Henriksen, Lars: Babelstårnet. Sprogrubrik i Kristeligt Dagblad. Første gang 2. nov. 1978.

Heri "behandles sproglige emner, der afspejler den sproglige forvirring, men som også forsøger at strukturere sproglige fænomener". Sproglig tolerance, sprogrigtighed, slang, dialekt kontra rigsmål er blandt de emner der behandles.

Henriksen, Lars: Skilte. Sprogbrugsserien, redigeret af Claus Detlef og Peder Skyum-Nielsen. Udg. af Daneklærerforeningen. Gyldendal, København 1978. 34 s.

Sprogbrugen på skilte behandles som "den menneske-løse kommunikationsform", med eksempler og opgaver.

De tidligere udgivelser i *Sprogbrugsserien* er omtalt i *Sprog i Norden* 1976, s. 98—99 og *Sprog i Norden* 1977, s. 78.

Hermann, Jesper og Gregersen, Frans: Gennem Sproget. Om undersøgelse af sprogbrug i samfundet. Gyldendals sprogbibliotek. København 1978. 190 s.

Hvilke konsekvenser får det hvis man sætter sprogbogen ind i dens samfundsmæssige sammenhæng? Gennem en historisk og kritisk fremstilling af sprogforskningsområderne psykolingvistik og sociolingvistik viser forfatterne at "en beskæftigelse med almene lovmæssigheder har været karakteristisk for

sprogforskningen”, og at konkrete analyser af sprogbrug “ikke rigtig regnes for noget”. “Dette udelukker et stort område fra videnskabelig behandling, et område som har samfundsmæssig betydning”.

I bogen skitseres derefter en fremgangsmåde til at undersøge sprogbrug ud fra tesen om at “teksten eller sprogbrugen altid er led i en bestemt praksis”, hvorfor man må have fat i praksissen først. Sprogbrugsanalysen må altså behandle sprogbrugen ud fra en idé om den samfundsmæssige praksis der analyseres. Derved giver analysen os ny viden om hvad det er der sker på dette sted i samfundet. Denne ny viden har form af en *afstand* mellem det ønskelige ud fra ideen, og det faktiske. Anvendeligheden kommer fra denne spænding mellem idé og virkelighed.

Bogen henvender sig til studerende og interesserede i sprogbrug på alle niveauer.

Foruden en udførlig bibliografi findes der mere indgående omtaler af nogle af de vigtigste bøger om sprogvidenskab.

Jansen, Mogens og Lund, Jørn (red.): Børnenes sprog — sprogene omkring børn. Hans Reitzels Forlag, København 1979. 347 s.

Bogen indeholder følgende artikler: *Steffen Heger*: Den fonetiske udvikling hos børn (hvori Roman Jakobsons teori kritiseres og konfronteres med danske og amerikanske undersøgelser, og hvori Heger fremlægger sin egen redegørelse for stadierne i barnets tilegnelse af sprogets lydssystem). *Tove Krogh og Bo Ege*: Talevanskeligheder hos skolebørn. *Elisabeth Hansen*: Barnets syntaktiske udvikling. *Lars Brink*: Ordforrådets omfang og vækst. *Mogens Jansen*: Læsning — en del af sproget, en del af hverdagen (heri vurderes debatten om nutidige skolebørns påståede stadigt ringere læsefærdigheder); med en fyldig litteraturliste. *Poul Lindegård Hjorth*: Fribladet eller sambladet? Botanisering i lærebogssproget. *Jens Normann Jørgensen*: Om sproget i børnebøger. *Eva Jacobsen*: Bøgerne til de læseretardedede. *Jørn Lund*: Lidt om sproget i DRs [Danmarks Radios] børne- og ungdomsudsendelser. *Klaus Kjølner*: Om de sociale faktorerens betydning for barnets og den

unges (sprog)-udvikling.

Formålet med at udsende bogen er at "fremlægge en række nye artikler og undersøgelser inden for et væsentligt område", og den henvender sig primært til universitetsstuderende og lærerstuderende.

Mål & Måle. 5. årgang, nr. 1—4. Redigeret af Erik Hansen og Ole Tøgeby. Arena, Viborg 1978. Hvert nummer er på 32 s.

Foruden den faste sprogbrevkasse findes bl.a.: *Hans Jørgen Schiødt*: Skriv sproget — sikkert og varieret. Om skriftlig dansk i folkeskolen (nr. 1); artikler om nordisk sprogpolitik af *Ståle Løland*, *Johan Busch-Steenberg* og *Erik Hansen* (nr. 2).

NyS. Nydanske Studier og Almen kommunikationsteori. Nr. 9. Redigeret af John Edelsgaard Andersen og Lars Heltoft. Akademisk Forlag, København 1978. 152 s.

Nummeret har titlen *Pragmatik*. I overensstemmelse med skolens krav har sprog- og tekstvidenskaben udvidet sit genstandsområde i de senere år. For at imødekomme behovet for en begrebsafklaring og en introduktion til pragmatikken bringer dette nummer af NyS et genoptryk af *Niels Erik Wille* og *Peter Harms Larsen*: Introduktion til pragmatik og pragmatisk analyse (1970) og i tilknytning hertil en artikel af *Niels Erik Wille*: Pragmatik og strukturel lingvistik. En videnskabshistorisk skitse. Hertil hører en litteraturliste. Derudover bringes en litteraturliste inden for pragmatiske områder der er specielt aktuelle, også i undervisningsmæssige sammenhænge. Som forsøg på at fremstille aktuelle problemstillinger i pragmatikken fungerer de to sidste artikler i nummeret, *Lars Heltoft*: Lingvistik i pragmatikken, som kritiserer den lingvistiske side af *Frands Mortensen*: 22.00 Radioavis (omtalt i *Sprog i Norden* 1974, s. 127), og *John E. Andersen*: Pragmatikkens Kommunikationsfællesskaber, om forholdet mellem en empirisk pragmatik og universalpragmatikken.

Papers from the Fourth Scandinavian Conference of Linguistics. Hindsgavl, January 6—8, 1978. Editor: Kirsten Gregersen. Co-editors: Hans Basbøll & Jacob Mey. Odense University

Studies in Linguistics. Vol. 3. Odense University Press 1978. 478 s.

Indlæg ordnet efter emne med en introduktion til hvert emne. Emnerne er: Woman's language, Sociolinguistics, Foreign language pedagogy, Philosophy of language and speech acts, Functional sentence perspective, Semantics, Lexicon, Syntax, Phonology og Diachronic linguistics. Tillige nogle indlæg fra konferencens afsluttende rundborde-diskussion om kønsdiskrimination inden for lingvistikken.

Papir. Tidsskrift for sprogforskning. Nr. 8. Redigeret af Frans Gregersen mfl. Forlaget GMT, 9293 Kongerslev 1978. 137 s.

Hermed ophører GMT med udgivelsen af Papir (tidsskriftets første numre er omtalt i Sprog i Norden 1975, s. 100).

Dette nummer handler om sprogstyring og sprogpolitik. Disse emner behandles dels i artiklerne Om norsk sprogstrid af *Tore Kristiansen* og Sprognormproblematikken i Frankrig af *Karen Risager*, dels i en række anmeldelser af nyere bøger, bl.a. *Ole Togeby*: Om sprog (omtalt i Sprog i Norden 1977, s. 78), *Erik Hansen*: Dæmonernes port (omtalt i Sprog i Norden 1977, s. 73) og *Mogens Gradenwitz*: Dansk tekstlære (omtalt i Sprog i Norden 1978, s. 60).

Pedersen, Holger: Videnskaben om sproget. Historisk sprogvidenskab i det 19. århundrede. Arkona, Århus 1978. XII+311+77 s.+10 s. register.

Fotografisk optryk af *sa.: Sprogvidenskaben i det nittende århundrede* (1924) og *sa.: Et blik på sprogvidenskabens historie med særligt hensyn til det historiske studium af sprogets lyd* (1916). Genudgivelsen er forsynet med forord, ræsonneret bibliografi, bibliografisk register og emneindeks af *Jens Juhl Jensen*.

SPRINT. Sproginstitutternes Tidsskrift. Handelshøjskolen i København. 1978. 2—3 og 1979. 1. Distr.: SPRINT, HHK, Fabrikvej 7, 2000 F.

Bladet indeholder bl.a. en sprogbrevkasse og artikler om emner inden for hovedsprogene. Fra 1979. 1 skal nævnes en artikel om sætningskløvning i dansk af *Mogens Dyhr*.

Søndergaard, Georg: Personnavne og edb. Metoder og principper ved en datamaskinel analyse af nutidig dansk navngivningspraksis. Skrifter fra Nordisk Institut Odense Universitet. Bd. VII [1978]. 55 s.

Skriftet er en forhåndsrapport over arbejdet med at gennemgå et datamateriale der blev indsamlet i 1975. Bl.a. præciseres undersøgelsens metodik og dens teoretiske grundlag. Som bilag er bragt det spørgeskema der er anvendt ved undersøgelsen.

FINLAND

Av Mikael Reuter

Finlandssvenskan — fakta och debatt. Antologi redigerad av Christer Laurén. Söderströms, Helsingfors 1978. 150 s.

Olika sidor av finlandssvenskan presenteras här i åtta artiklar av lika många författare. Boken sträcker sig från närpesdialektens utveckling i Amerika till redovisningens terminologi i finlandssvenskan.

Antologin inleds med en artikel av Roger Broo, *Finlandssvenskarna — ett helt vanligt folk*. Artikeln behandlar den finlandssvenska befolkningens sammansättning, finlandssvenskarnas kulturella strävanden m.m. I uppsatsen *Normer för finlandssvenskan — då och nu* relaterar och kommenterar Christer Laurén några finlandssvenska språkforskarens syn på språkvård från 1880-talet till 1970-talet, med särskild tonvikt lagd på inställningen till s k finlandismer.

Leif Nyholm bidrar med en intressant studie över *svenskan i Helsingfors*. Han behandlar inte bara det mera allmänt kända helsingforsiska högspråket utan framför allt de språkvarieteter som är påverkade av dialekt, finska och slang.

Två av artiklarna handlar om kontakten mellan närpesdialekt och engelska: Ann-Marie Ivars, *Om närpesdialekten i Amerika* och Kristina Nikula, *Amerikanska lånord i närpesdialekten*. Artiklarna är av intresse framför allt för dem som är intresserade av tvåspråkighet och språklig påverkan. Om tvåspråkighet handlar också Tove Skutnabb-Kangas bidrag,

Søndergaard, Georg: Personnavne og edb. Metoder og principper ved en datamaskinel analyse af nutidig dansk navngivningspraksis. Skrifter fra Nordisk Institut Odense Universitet. Bd. VII [1978]. 55 s.

Skriftet er en forhåndsrapport over arbejdet med at gennemgå et datamateriale der blev indsamlet i 1975. Bl.a. præciseres undersøgelsens metodik og dens teoretiske grundlag. Som bilag er bragt det spørgeskema der er anvendt ved undersøgelsen.

FINLAND

Av Mikael Reuter

Finlandssvenskan — fakta och debatt. Antologi redigerad av Christer Laurén. Söderströms, Helsingfors 1978. 150 s.

Olika sidor av finlandssvenskan presenteras här i åtta artiklar av lika många författare. Boken sträcker sig från närpesdialektens utveckling i Amerika till redovisningens terminologi i finlandssvenskan.

Antologin inleds med en artikel av Roger Broo, *Finlandssvenskarna — ett helt vanligt folk*. Artikeln behandlar den finlandssvenska befolkningens sammansättning, finlandssvenskarnas kulturella strävanden m.m. I uppsatsen *Normer för finlandssvenskan — då och nu* relaterar och kommenterar Christer Laurén några finlandssvenska språkforskarens syn på språkvård från 1880-talet till 1970-talet, med särskild tonvikt lagd på inställningen till s k finlandismer.

Leif Nyholm bidrar med en intressant studie över *svenskan i Helsingfors*. Han behandlar inte bara det mera allmänt kända helsingforsiska högspråket utan framför allt de språkvarieteter som är påverkade av dialekt, finska och slang.

Två av artiklarna handlar om kontakten mellan närpesdialekt och engelska: Ann-Marie Ivars, *Om närpesdialekten i Amerika* och Kristina Nikula, *Amerikanska lånord i närpesdialekten*. Artiklarna är av intresse framför allt för dem som är intresserade av tvåspråkighet och språklig påverkan. Om tvåspråkighet handlar också Tove Skutnabb-Kangas bidrag,

Något om finlandssvenskarna och tvåspråkigheten, som utöver ett allmänt resonemang ger några praktiska råd om bl a tvåspråkighet och skolgång.

En form av finlandssvenskt fackspråk skärskådas av Christer Laurén och Raimo Wiklund i en uppsats om ekonomisk *redovisning på finlandssvenska*. Uppsatsen visar hur den finlandssvenska fackterminologin uppkommer i en växelverkan mellan rikssvensk terminologi och direkt översättning från finskan.

Antologin avslutas med en artikel om *finlandssvensk språkvård* av Mikael Reuter.

Pitkänen, Antti J.: Binominala genitiviska hypotagmer i yngre nysvenska. Svenska litteratursällskapet i Finland, Humanistiska avhandlingar 1, Helsingfors 1979. 342 s.

Avhandlingen handlar om bruket av genitivattribut och deras omskrivningar: s-genitiver (bordets ben), prepositionsuttryck (benen på ett bord), sammansättningar (bordsbenen), adjektivattribut (svenska kungen) och appositioner (antalet bord, staden Lund). Undersökningen bygger på ett omfattande tal- och skriftspråksmaterial, och den deskriptiva analysen grundar sig på kvantitativa argument som härletts genom ADB och prövats med statistiska testförfaranden. Huvudvikten har lagts på en synkronisk beskrivning av genitiviska hypotagmer, i synnerhet s-genitiver och prepositionsuttryck, men även diakroniska aspekter har beaktats. Avhandlingen jämför också genitivbruket i olika stilarter och språkliga varieteter.

Mest givande för eventuell praktisk tillämpning är troligen de syntaktiska huvudprinciper och regler för genitivbruket som framläggs i avhandlingen. Det finns dock en viss risk för att de skall drunkna i teoretiskt resonemang och statistiska data, och ett önskemål vore därför att författaren med tanke på språkundervisningens behov skulle ge ut en förkortad, förenklad och pedagogiskt inriktad version av avhandlingen, gärna med större inslag av kontrastiva jämförelser med finska genitivkonstruktioner.

NORGE

Av *Arnold Dalen* (AD), *Jan Ragnar Hagland* (JRH), *Alfred Jakobsen* (AJ), *Ståle Løland* (SL) og *Jarle Rønhovd* (JR)

Almenningen, Olaf & Lien, Asmund: Striden for nynorsk bruksmål. Ei lita målreisingssoge. Orion Debatt. Det Norske Samlaget, Oslo 1978. 166 s.

Utgangspunktet for boka er det organiserte målarbeidet i Noreg. Båe forfattarane er heiltidstilsette i Noregs Mållag, og boka vender seg først og fremst til folk som vil vera med i organisert arbeid for å sikra nynorskens stilling som bruksmål i Noreg.

Hovudtemaet blir då naturleg nok skulemålet og striden for nynorsk som skriftleg opplæringsmål i skulen. Boka har ei kort språkhistorisk innleiing om tida fram til krigsåra 1940—45. Etter det er stoffet delt inn i tre hovudbolkar. Den første av desse tek opp situasjonen for nynorsk som opplæringsmål i skulen i perioden etter krigen, og forfattarane freistar finna årsaker til den sterke attendegangen som gjorde seg gjeldande, særleg i 1950- og 60-åra. I framstillinga her blir rolla til "Førdereaksjonen mot samnorsk" i 50-åra og den offisielle språkpolitikken i etterkrigstida drøfta. Viktige argument ligg og i allmennpolitiske tilhøve, skulepolitikk, kommunesamanslåing og sentralisering. Slike tilhøve blir og vurderte i høve til den styrke og den slagkraft organisasjonen Noregs Mållag har hatt i perioden. Målet forfattarane har sett seg, er "å samla dei røynslene målfolk har gjort i striden dei siste åra". Difor prøver dei og å visa kvifor det organiserte målarbeidet kom til kort i arbeidet med å demma opp for den dramatiske overgangen frå nynorsk til bokmål som den språkpolitiske situasjonen førte til for det skriftlege opplæringsmålet i skulen. På dette punktet er likevel framstillinga noko vag. Men i det store og heile er nok dei språkpolitiske vurderingane av det som har skjedd i etterkrigsåra, representative for det synet vi finn hos det store fleirtalet av medlemmene i den organiserte målrørsla. Slik sett er boka i seg sjølv eit viktig språkpolitisk dokument og har derfor også ført til eit visst språkpolitisk

ordskifte i dagspressa på før- og etterjulsvinteren 1978/79.

Andre hovudbolken i boka inneheld eit oversyn og ei vurdering av status i dag: Kva stilling har nynorsken som bruksmål på ein del viktige felt i det norske samfunnet i dag? Som supplement til dette oversynet er det gjeve omfattande statistiske oversyn av ymse slag. Men også her er det lagt mest vekt på skulemålet. Grunnen til det er nok at den prosentvise fordelinga målformene imellom ofte blir brukt som ein slags målestokk for den status dei har kvar for seg som bruksmål også på andre område av samfunnslivet. Dette oversynet gir mykje og verdfull informasjon. Ein del av materialet som gjeld skulemålet, såsom det krinsvise oversynet over målsituasjonen i grunnskulen pr. 1.1. 1978, er tilfang forfattarane sjølve har samla saman. Dette gjer at boka på slike punkt også må kunna seiast å ha verdi som kjeldeskrift.

Med det siktemålet boka har, er det naturleg at alt dette bakgrunnsmateriale blir sett inn i ein samanheng som oppmodar direkte til målpolitisk arbeid på lokalplanet. Dette aspektet kjem fram ved at siste kapittel inneheld rapport frå ei skulemålsrøysting — frå Beitstad i Nord-Trøndelag sommaren 1976 — med døme på korleis arbeid for nynorsk som opplæringsmål i skulen kan organiserast og førast fram til siger. *JRH*

Dalen, Arnold: Trondheimsmålet. Nidaros mållag 1978. 32 s.

Dalen gir i dette heftet en kort beskrivelse av trondheimsdialekten; han ser den i sammenheng med andre trøndermål, og han har også med flere dialektprøver. Fremstillingen er populærvitenskapelig; det kreves altså ikke spesielle forkunnskaper for å kunne ha utbytte av den.

I Trondheim har en tre språkvarianter. På den ene ytterkanten finner en høgstatusspråket som retter seg mest mulig etter skriftspråket, og på den andre ytterkanten den egentlige trondheimsdialekten slik en møter den blant vanlige folk i og omkring den gamle bykjernen. Omtrent midt imellom ligger den såkalte "fintrøndersken", som er et litt nedsettende uttrykk for det ikke helt vellykkede forsøk på normalisering.

Den egentlige trondheimsdialekten kan variere litt fra bydel

til bydel, men stort sett er den nokså lik. Enda Trondheim ligger et godt stykke inn i fjorden, har trondheimsmålet flere trekk felles med dialektene i kystbygdene enn med inntrøndersk. *AJ*

Frå hav til hei. Heidersskrift til Per Hovda på 70-årsdagen 17. oktober 1978. Universitetsforlaget 1978. 264 s.

På stedsnavnforskeren Per Hovdas 70-årsdag ble det utgitt et festskrift som inneholder et utvalg av hans vitenskapelige artikler. Ved siden av stedsnavnstudier finner vi også to språkhistoriske arbeider: "Nokre målbrigde i nynorsk tid" og "Ymist kring ordtilfanget i norsk i hundraåra etter reformasjonen".

En bibliografi over bøker og artikler av faglig art, utgitt av Hovda, er også med i antologien. *AJ*

Gundersen, Dag: Norsk i embets medfør. Kommentarer og oppgaver. Folkets Brevskole. Norsk Korrespondanseskole. 1978. 128 s.

Som et ledd i arbeidet med å bedre språket i forvaltningen gav Forbruker- og administrasjonsdepartementet i 1977 ut boka *Norsk i embets medfør*, skrevet av professor Finn-Erik Vinje (jf. *Språk i Norden* 1978, s. 84—86). Det er en lærebok i å uttrykke meninger på en klar, konsis og begripelig måte, og retter seg i første rekke til skrivende medarbeidere i forvaltningen. Den blir brukt som grunnbok på de språkkursene som blir holdt for statsansatte.

Men det er ikke alle som har anledning til å gå på kurs. Det er derfor positivt at Forbruker- og administrasjonsdepartementet har fått utarbeidet et brevkurs i tilknytning til Finn-Erik Vinjes bok. Forfatter av kurset er dosent Dag Gundersen ved Norsk leksikografisk institutt. Han har selv i mange år vært lærer ved forskjellige norskkurs, bl.a. for statsansatte, og har forfattet flere lærebøker. Denne bakgrunnen kommer tydelig fram i boka. Den inneholder en rekke instruktive oppgaver som elevene dels skal sende inn til retting, dels kan kontrollere selv ved hjelp av en fasit bak i boka. Dessuten har Gundersen funnet fram til mange eksempler på god og dårlig språkbruk fra offentlige utredninger, rapporter, rundskriv, avisartikler

o.l., og kommenterer dem på en måte som gjør at boka blir et utmerket supplement til Finn-Erik Vinjes bok. *SL*

Hanssen, Eskil, Hoel, Thomas, Jahr, Ernst Håkon, Rekdal, Olaug, Wiggen, Geirr: Osломål. Novus Forlag As, 1978. 301 s.

I 1971 ble det på Institutt for nordisk språk og litteratur ved Universitetet i Oslo satt i gang en bredt anlagt undersøkelse av talemålet i Oslo. Formålet med prosjektet var å granske lydforhold, bøyning og syntaks med henblikk på sosiale variasjoner i et talespråksmateriale som skulle samles inn. Det var videre hensikten å prioritere syntaksstudiet. Prosjektet som var lagt opp etter en femårsplan, har hatt i alt 4 fast ansatte medarbeidere og en rekke deltidsansatte. De er blitt lønnet av Norges almenvitenskapelige forskningsråd.

Nå foreligger det en rapport på ca. 300 sider om undersøkelsen. Denne rapporten er også et gruppearbeid. Her blir det gjort nøye rede for bakgrunn og utvikling av prosjektet og for materialet og behandlingen av det. I et eget kapittel legges det fram resultater av en språksosiologisk analyse av syntaksen.

Når en ser bort fra innflyttermål, er det mulig å skjelle mellom to hovedvarianter av Oslo-mål, og en kan stort sett heimfeste disse to variantene til østkant og vestkant i byen. Sammen med det språklige skillet går det også et sosialt og kulturelt skille mellom de to delene av byen. Mens arbeiderstrøkene kom til å ligge på østkanten, ble vestkanten middel- og overklassens bydel.

Tidligere la utforskningen av talespråk så vel som av skriftspråk stor vekt på å klarlegge språksystemet. Språket ble i denne tradisjonen studert uten sammenheng med de omgivelser og de situasjoner det brukes i.

Siden 1950-åra har imidlertid en del talemålsforskere begynt å trekke inn sosiologiske synspunkter og legge vekt på språket i bruk. Strukturen i seg selv er ikke lenger det eneste mål for forskningen; en vil også se språket i forbindelse med utenomspråklige forhold. Når det gjelder Oslo-målet, er det helt naturlig at det sosiologiske aspektet kommer sterkt i forgrunnen.

Materialet for prosjektet består av lydbandopptak av samtalepregede intervjuer med innfødte Oslo-folk, 48 i alt. Det omfatter 4 aldersgrupper mellom 20 og 75 år, fordelt på en østlig og en vestlig bydel (hhv. Vålerenga og Frogner) og på begge kjønn. Det innsamlede talemålsmaterialet ble overført fra lydbandinnspillingene ved hjelp av et grovt transkripsjons-system. Tekstmaterialet er lagret datamaskinelt, og EDB er brukt ved ulike arbeidsoperasjoner, bl.a. ved den kvantitative analysen av syntaktiske forhold.

Ved det syntaktiske studium av tekstene ble de først delt inn i syntaktiske enheter ("makrosyntagmer"). Disse enhetene ble så klassifisert etter hovedtype og etter hvilke "feil" som måtte forekomme. De aller vanligste hovedtypene av makrosyntagmer er setninger og setningsfragmenter. En annen vanlig type er intereksjoner (f.eks. svarordene ja og nei). Det opereres med flere typer av feil. De vanligste består i at viktige setningsledd blir utelatt, eller at setninger ikke blir fullført. Prosjektgruppen understreker at begrepet feil i denne forbindelse ikke må tolkes for snevert. Det må forstås som en samlebetegnelse for visse syntaktiske særtrekk ved setninger. De påpeker at mange "feilsetninger" fungerer helt tilfredsstillende i kommunikasjonen. De formidler betydning like godt som fullstendige og "velkonstruerte" setninger.

Den sosiolingvistiske analysen av materialet foregikk på den måten at en tok utgangspunkt i de syntaktiske variablene og undersøkte i hvilken grad variasjoner i de tre sosiale faktorene region, kjønn og alder svarer til variasjonene i de syntaktiske variablene. Ikke uventet fant en for alle de syntaktiske feiltypene høyere gjennomsnittstall hos informantene fra øst enn hos dem fra vest. Når det gjelder setningslengde, er det et noe lavere gjennomsnitt hos øst-informantene enn hos dem fra vest. Men stort sett er skilnadene ikke særlig markante.

Talemålet i Oslo er et sentralt forskningsobjekt. Oslo-målet er jo — med alle sine varianter — i bruk hos en større gruppe mennesker enn noen annen dialekt i landet, og det har, som det har vært pekt på, "den største betydning for språknormeringen og språkpolitikken i vårt land å få klarlagt språkforholdene i hovedstaden". *AJ*

Haugen, Einar: The Vocabulary of Bjørnson's Literary Works. Universitetsforlaget 1978. 313 s.

I 1938—41 ledet professor Einar Haugen et ordstudium-prosjekt ved Universitetet i Madison, Wisconsin. Det hadde til hensikt å klarlegge hovedlinjer i norsk språk- og litteraturhistorie. Som et resultat av undersøkelsen kom det to bind i 1942. Det ene omfattet ordforrådet til Sigrid Undset og Ivar Aasen, det andre vokabularet i de norrøne sagaene og hos Henrik Wergeland. Dessverre ble verkene utgitt i bare 100 stensilerte eksemplarer, slik at de i dag er vanskelig tilgjengelige.

Også Bjørnsons samlede verker ble den gang ekserpert (med grunnlag i Francis Bulls *Samlede Digter-Verker* fra 1919 og hans utgave av *Samlede Digte* fra 1926), men materialet fra denne undersøkelsen ble liggende upublisert. Med bidrag fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd har Haugen imidlertid nå fått det utgitt og dermed reddet det fra ødeleggelse.

Ved siden av de nevnte tidlige ordbøkene har vi i Norge hittil bare hatt ett verk som omfatter det samlede ordforrådet hos en enkelt forfatter, nemlig Ragnvald Iversens Ibsen-ordbok fra 1958. Det vil bli hilst med glede at også hans store samtidige nå er blitt ordbokført.

Haugens bok registrerer hver enkelt ordform alfabetisk. Det blir oppgitt hvor mange ganger den forekommer i alt hos Bjørnson. Hver ordform som opptrer fra en til fem ganger, har referanse til alle funnstedene; for ord som forekommer oftere, har en måttet nøye seg med et lite utvalg av henvisninger.

Verdifullt er det at vi får en frekvensliste for over tusen av de hyppigst forekommende ordene, ordnet etter fallende frekvens. (Som ventet har konjunksjonen *og* det høyeste tallet: 34 388).

Både språk-, litteratur- og stilforskere vil ha nytte av Haugens bok. Siden ordene er oppført i sin autentiske form, lar det seg f.eks. gjøre å drive studier i Bjørnsons skiftende rettskrivning ved hjelp av den — merkelig nok har hans ortografiske utvikling hittil ikke vært gransket i detalj. Av andre oppgaver som den er anvendelig til, kunne nevnes studium av

Bjørnsons bruk av fremmedord (de er markert spesielt) eller av dialektinnslag i språket hans. Stilforskerne kunne finne mye materiale hvis de f.eks. ville granske hans ordsammen-setninger, og for litteraturhistorikerne vil den være nyttig bl.a. ved motivstudier.

Men det hefter — som også Haugen påpeker i innledningen — en mangel ved boka. Som nevnt får vi bare noen få referanser ved de hyppigere forekommende ordene. Dermed kan vi heller ikke studere dem i kontekst. Svært ofte er det jo slik at det nettopp er den sammenhengen et ord nyttes i, som gir de viktigste opplysningene. *AJ*

Jahr, Ernst Håkon: Østlandsmåla fram! Ei bok om rørsla Østlandsk reising. Universitetsforlaget, Tromsø—Oslo—Bergen 1978. 212 s.

Østlandsk reising var ein målpolitisk organisasjon som verka ved sida av Noregs Mållag og Riksmålsforbundet i tiårsperioden frå 1916 til 1926. Gjennom ungdomslaga hadde denne rørsla på det meste 10 000 kollektivt tilslutta medlemmer. Geografisk var verkefeltet avgrensa til bygdene på Sør-Austlandet. Boka "Østlandsmåla fram!" gir ei framstilling av Østlandsk reising, det målsyn rørsla bygde på, og dei praktiske arbeidsoppgåvene ho sette seg.

Dei fremste talsmennene for Østlandsk reising var Eivind Berggrav, Halvdan Koht og Didrik Arup Seip — alle kjende namn i norsk språkpolitikk. Framstillinga tek seg tid til ein kort biografi med ein presentasjon av målsynet til kvar av desse. Dette er naturleg nok ikkje heilt uproblematisk. Men det gir samanheng og er nødvendig for å kunna gi ei samanfating av det målpolitiske programmet til Østlandsk reising. Dette skulle kunna gå fram av følgjande sitat frå eitt av skriffta som vart sende ut: "Østlendingen skal kjenne det som ei ære og ei glede aa eie og bruke maalet sitt, hime og i by'n like godt. Vi mener at vi paa denna maaten jamner veien til et sams norsk maal. Paa østlandsgrunn, og bare der, kan landsmaal og riksmaal møtes." (1918).

Den viktigaste innsatsen kom Østlandsk reising kanskje til å gjera i striden for 1917-rettskrivinga og dei valfrie formene i

riksmålet (dvs. dei radikale formene). Her har Jahr kunna korrigera og utdjupa tidlegare framstillingar av norsk språk-historie. Dei første åra etter 1920 har gjerne vore oppfatta som ei språkpolitisk roleg tid ut frå det som skjedde i dei sentrale politiske institusjonane. Men her får vi grundig dokumentert at det i første halvdel av 1920-åra stod mang ein hard dyst om rettskrivinga kringom i skolekrinsane i det området som her er aktuelt.

I avslutningskapitlet drøfter forfattaren resultat og verk-nader av det arbeidet Østlandsk reinsning gjorde. Striden for dei valfrie formene i riksmålet førte ikkje fram. Då denne striden stilna av midt i 1920-åra, gjekk også rørsla meir eller mindre i oppløysing. Trass dette nederlaget meiner forfattaren at arbeidet til Østlandsk reinsning hadde sitt å seia for den vidare språkpolitiske utviklinga i landet. Rørsla var truleg med og påverka utforminga av 1917-rettskrivinga. Gjennom arbeidet for dei valfrie formene var ho også med på å få denne rettskrivinga gjennomført. Riksmålsrørsla hadde som eit uttalt mål å få avskaffa heile 1917-reforma. Men i striden om dei valfrie formene, som Østlandsk reinsning stod for, vart Riksmålsforbundet nøydd til å gå ut mot desse formene og la striden mot resten av rettskrivingsreforma liggja.

I denne vurderinga av arbeidet til rørsla kjem Jahr også til at det var med på å skapa vørndnad for dialektane ut over den tida ho var i aktivitet. For oss i dag er dette ein naturleg tanke — som karakteristikk av språkholdningar på Sør-Aust-landet i 1930-åra er det vel lite underbygd i framstillinga her. Dette har likevel lite å seia i høve til det grundige arbeidet som Jahr har gjort. Det har gjeve oss ny kunnskap om norsk språkpolitikk i 1920-åra. *JRH*

Myhren, Magne: Ivar Aasen og jamvektregelen. Arkiv för nordisk filologi 1978, s. 192—198.

I artikkelen ser Myhren på hvordan Ivar Aasen gjør greie for jamvekttilhøva i østnorsk. Aasen hadde ikke klart for seg sammenhengen mellom jamvekt og kvantitetsprinsippene i norrønt mål; likevel kunne han på grunnlag av skilnader innafor de enkelte målføra i dag sette opp en grei jamvekt-

regel. Myhren undersøker at Aasen "har skjønt inderleg vel ... kva jamning og jamvekt var for noko, men på andre premissar enn me er vane med". *AJ*

Norsklæraren/Norsklæreren. Tidsskrift for språk og litteratur. Utg. av Landslaget for norskundervisning. NKI-forlaget. 1321 Stabekk, 1978. 2. årgang.

Landslaget for norskundervisning skal "arbeida for å styrka norskfaget på alle undervisningstrinn frå barnehage til universitet" heiter det m.a. i føremålsparagrafen. Laget er altså ein parallell til morsmålsforeiningane i dei andre nordiske landa. Men i motsetnad til foreiningane i grannelanda er den norske ein heilt nystarta organisasjon. Den offisielle skipingsdatoen var 19.2.1977.

Laget har heilt sidan starten gjeve ut "Norsklæraren/Norsklæreren. Tidsskrift for språk og litteratur". Det kjem ut med fire nummer i året og tener samstundes som medlemsblad for dei om lag tre og eit halvt tusen medlemmane (årsskiftet 1978/79). Ansvarleg redaktør sidan starten har vore Egil Børre Johnsen.

Andre årgangen av tidsskriftet har hatt eitt reint temanummer (nr. 1 om barne- og ungdomslitteratur). Elles har det hatt eit mykje variert innhald både om språk og litteratur.

I den delen av stoffet som har mest interesse i denne samanhengen, kan vi skilja ut to hovudtema som går att i fleire innlegg og artiklar. Det første gjeld spørsmålet om grammatikk og morsmålsopplæring. Det andre gjeld forholdet mellom tale og skrift og spørsmålet om kor strengt ein skal normera ved skriftleg opplæring på ymse alderstrinn.

Det første temaet blir innleidd av eit innlegg i nr. 1 der Ivar Nedrebø retorisk stiller spørsmålet: "Grammatikk eit "lik i lasta" på barnesteget?" Spørsmålet blir følgt opp av fleire artiklar i nr. 2. To av desse er innleiingar som vart haldne på seminaret i samband med landsmøtet i laget i 1978, der dette spørsmålet var eit hovudemne. Det gjeld Elisabeth Ingrams artikkel om lingvistikk og skulegrammatikk og Ragnhild Ustgaards om grammatikkens plass og funksjon i grunnskulen. Spørsmålet om kva slags grammatikk som skal undervisast, blir drøfta av Jan Terje Faarlund i same nummer. Han tek

opp forholdet mellom feltanalyse og TG-grammatikk som utgangspunkt for språkopplæringa i skulen. Innlegget er egentleg ein kommentar til ein artikkel i nr. 4 1977. Faarlund stiller seg tvilande til verdien av å bruka feltanalyse i skuleundervisninga. Til dette temaet høyrer og Svein Lies kritiske kommentarar til Norsk språkråds skrift nr. 16 "Terminologien i norsk språklære" (Oslo 1977). Han konkluderer med at boka er eit nyttig utgangspunkt for ordskifte, men at det trengst ein grundig revisjon før ho kan bli normgjevande for lærebøker i skulen.

Spørsmålet om tilhøvet til den offisielle skriftspråksnormalen er teke opp i to artiklar av Per Buvik: "Rettskrivning — oppdragelse til lydighet?" (nr. 2) og "Skolenynorsk — eit språk for seg sjølv?" (nr. 4). Utgangspunktet hans i den siste artikkelen er eit avisintervju Reidar Djupedal har gjeve som formann i fagnemnda i Norsk språkråd. I intervjuet heiter det at lærarane bør vera liberale i høve til normalen når dei rettar skriftlege arbeid frå elevar. Buvik held dette synet opp mot det han meiner er praksis i skulen der "stivbeinte og normorienterte" lærarar rår grunnen. Dette fører m.a. til konflikt mellom den språkforma som blir kravd av elevane når dei skal uttrykka seg skriftleg, og det dei møter t.d. hos dei fremste nynorske forfattarane i dag.

Tilhøvet mellom skriftspråk og talespråk er også teke opp av Olav Hetland Sandvik: "Skule-norsk er ikkje morsmål" i nr. 3. Det same gjer Torunn Gulliksen, som gjer greie for ei undersøking ho har gjort av språkhaldningar hos elevar ved ein vidaregåande skule i Oslo. Tittelen "Det er deiligst å snakke såkalt stygt" er her langt på veg dekkjande for det synet elevane hadde på forholdet mellom talespråk og skriftspråk.

Problem ved ordforståing er aktuelt også i skulen, men problemet er ikkje nytt. I den samanheng er det i nr. 3 trykt om att to artiklar Arnulv Sudmann skreiv i Norsk Pedagogisk Tidsskrift i 1944 og 1945: "Kor mykje forstår borna av språket i skolebøkene?" Konklusjonen var den gong som no: skriv enklare! JRH

Popp, Daniel: Asbjørnsen's Linguistic Reform. I. Orthography.
Universitetsforlaget 1977. 115 s.

Forskerne er enige om at P. Chr. Asbjørnsens og Jørgen Moes Norske Folkeeventyr og Asbjørnsens Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn har hatt mye å si for utviklingen av en ekte norsk fortellerstil.

Asbjørnsens stilistiske allsidighet får vi best demonstrert i Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn. Mens rammefortellingene er holdt i tidens vanlige fortellende prosa, kan det sies å være tilnærmet dialekt i språket hos de personene som beretter sagnene. Hans stilistiske mesterskap viser seg ikke minst i den måten han gjengir visse egenheter ved de opptredendes tale på.

Huldreeventyrene utkom i to samlinger 1845 og -47. Siden gav han ut deler eller fullstendige utgaver av verket en rekke ganger. Den siste kom i 1870. Asbjørnsen la ned et stort arbeid i revisjonen av samlingen. Han gjorde tusenvis av individuelle endringer i tekstene. Svært få av dem angikk innholdet i det han skrev. Det var den språklige formen som opptok ham mest. Særlig la han vekt på å gjengi sagnene i et mest mulig naturlig og ekte norskfarget idiom.

I forordet til sin utgave av Asbjørnsens sagn kommenterer Knut Liestøl tekstrevisjonene på denne måten: "Det er interessant og opplysende å følge utviklingen fra de første formingene til den endelige i 3dje utgave 1870: en får et godt inntrykk av Asbjørnsens skiftende syn på stil og fornorsking."

Nå foreligger første del av en planlagt serie på ikke mindre enn fem bind som alle skal handle om forskjellige sider ved Asbjørnsens språklige revisjoner. Bind I tar for seg ortografien; de to følgende studiene skal behandle fonologien og morfologien, mens emnene for de to siste vil være syntaksen og ordforrådet.

I løpet av en periode som nesten helt faller sammen med Asbjørnsens arbeid med sine tekster — fra tidlig på 1840-tallet til ca. 1870 — ble grunnlaget lagt for den språkformen som seinere har fått navnet bokmål. Hensikten med denne og de følgende studiene er å finne ut hvilken rolle Asbjørnsen har spilt i framveksten av riksmålet/bokmålet. Det er nemlig forfatterens (for øvrig ikke særlig oppsiktsvekkende) hovedtese

at de mer framtreddende individuelle skribentene vanligvis spiller en større rolle i utviklingen og utformingen av den offisielle norm enn tidligere antatt. Studiet av Asbjørnsens språk synes å bekrefte denne teorien.

Forfatteren, som er amerikaner, har bl.a. studert ved Universitetet i Chicago. Han har undervist i eldre og moderne skandinaviske språk ved Universitetet i Kansas og Minnesota. Nå er han "Assistant Professor" ved Universitetet i Florida.

Boka er delt inn i fem kapitler. Kap. II gjør nærmere rede for Asbjørnsens originale tekster og gir en generell karakteristik av dem. Kap. III er en skisse over utviklingen i dansk—norsk ortografi fra 1775—1885. Det danner den nødvendige basis for å kunne dra slutninger om rekkevidden og betydningen av Asbjørnsens ortografiske endringer. Kap. IV inneholder en oversikt over hans ortografiske revisjoner. Ved hjelp av EDB er alle ortografiske varianter som fins i originaltekstene av huldresagnene, samlet og studert.

Det siste kapitlet inneholder resultatet av undersøkelsen. Det viser seg at Asbjørnsen i flere tilfeller var forut for sine samtidige når det gjelder ortografiske reformer. Mange av de endringene som han introduserte i sine egne tekster som del av sitt personlige reformprogram, ble innen kort tid godkjent som offisielle normer for det framvoksende skriftspråket. Det gjelder bl.a. enkle vokaler for eldre *ee*, *ii*, *uu* så vel som eldre notasjoner som omfattet "understøttende" *e* (*ae*, *oe*, *ye*), *k* for *c*, *ch* og *q* og *f* for *ph* i låneord, *sk* for eldre *dsk* i konsonantsamband, *ls*, *lt* og *ns* for eldre *lts*, *ldt* og *nds* eller *nts*, *ks* for eldre *x*, *t* for eldre *th* og *au* for eldre *ou*.

Ortografiske detaljer som bare berører de "ytre" sidene ved språket, hører vel ikke til den mest spennende lesning en kan tenke seg. Det er grunn til å anta at innholdet i de kommende studiene vil bli langt mer vektig og interessant.

Det forhindrer ikke at det er en grundig og solid studie Popp har laget. At resultatene og slutningene blir noe usikre, er ikke forfatterens feil. Det skyldes som han selv påpeker, at vi for en del mangler undersøkelser omkring samtidige forfatteres og skribenters språk.

Popp er meget vel orientert om norske språkforhold. Derfor

forundrer det en at han ser ut til ikke å ha kjent et så sentralt verk som Achille Burguns om den lingvistiske utviklingen i Norge på 1800-tallet. *AJ*

På leit etter ord. Heiderskrift til Inger Frøyset frå medarbeidarar og studentar. Redigert av Ingeborg Hoff. Skrifter frå Norsk Målførearkiv XXXIII. Universitetsforlaget Oslo—Bergen—Tromsø 1978. 405 s.

Boka inneheld artiklar med emne frå norsk målføre- og namnegransking, og eldre og yngre norsk språkhistorie. Dei fleste artiklane er innafør emneområdet dialektologi. *AD*

Rommetveit, Magne (red.): Norsk landbruksordbok I—II. Det Norske Samlaget. 1979. 983 s.

Norsk landbruksordbok er den første europeiske ordbok som samlet tar sikte på å dekke det viktigste ordforrådet i landbruksfagene. Til tross for tittelen er verket en av de mest omfattende *nordiske* ordbøkene som fins. Hovedbindet på 581 sider inneholder om lag 27.000 oppslagsord på nynorsk og bokmål. 18.000 er definerte og 5.000 udefinerte oppslagsord, med oversettelse til dansk, svensk, engelsk, tysk og islandsk. I tillegg kommer ca. 5.000 norske henvisningsord, omkring 2.000 oversettelser til samisk og 4.000 internasjonale, vitenskapelige betegnelser. Til sammen er det om lag 120.000 fremmedspråklige synonymmer og oversettelser i hovedbindet. Bind II er et registerbind og har dessuten med en finsk ordliste og en liste over internasjonale vitenskapelige termer. Ordboka dekker et moderne biologisk, naturvitenskapelig og teknisk ordforråd på universitetsnivå, og er hovedsakelig knyttet til de tre grunnleggende naturressursene jord, planter og dyr. Boka har med over 50 fag med status som institutt- og avdelingsfag ved Landbrukshøgskolen og Veterinærhøgskolen.

Ordboka er resultat av et samarbeid mellom fagfolk ved Landbrukshøgskolen og norske universiteter, og omkring 100 fagfolk har vært med i arbeidet. Redaktør har vært dosent Magne Rommetveit ved Norsk leksikografisk institutt. *SL*

Språkkrøkt og språkstyring. Festskrift til Alf Hellevik på 70-årsdagen. Det Norske Samlaget. 1979. 264 s.

Helt siden Norsk språknemnd ble opprettet i 1951, og seinere i Norsk språkråd, har Alf Hellevik spilt en sentral rolle i norsk språkpolitikk og språkutvikling. Ingen annen enkeltperson har i de siste tiårene hatt så stor betydning for utviklingen av det nynorske språket. Han har stått i fremste rekke i striden for norsk folkemål og har deltatt aktivt i debatten omkring den særnorske språksituasjonen. Samtidig har han vært opptatt av språkarbeid med et nordisk siktemål, og har deltatt på samtlige nordiske språkmøter siden de kom i gang på midten av 1950-tallet.

Begge disse sidene ved Alf Hellevik — målmannen og nordisten — kommer fram i festskriftet til ham i anledning av 70-årsdagen 28. juni 1979. Her er en del av hans mest sentrale artikler samlet. Han skriver bl.a. om nynorsk leksikografi, normalmål og dialekt, om moderne norsk språkhistorie og aktuelle stridsspørsmål i norsk språkpolitikk. Fra et nordisk synspunkt er særlig disse artiklene interessante: "Språkleg påverknad frå engelsk og amerikansk", "Påverknad på norsk frå andre nordiske språk", "Fagmål og folkemål", "Norsk syn på den Nordiske sprogsag" og "Utviklinga i norsk rettskriving etter Stockholmsmøtet 1869". *SL*

Stemshaug, Ola: Språkleg tradisjon. Det Norske Samlaget, Oslo 1978. 160 s.

Det er etter hvert blitt stadig flere som innser verdien av å holde forbindelsen med "gamletida" ved like. De forstår at det moderne menneske har bruk for å kjenne til og verne om de språklige tradisjonene som er knyttet til den gamle kulturen. Vi trenger kunnskap om det gamle for å kunne bli mer klar over vår identitet og for å kunne stake ut en sikrere kurs inn i framtida.

Heldigvis er det gjennom lengre tid gjort mye i vårt land for å samle inn og ta vare på språklig tradisjonsstoff. Mens det i forrige århundre særlig var dyktige enkeltmenn som stod for innsamlingen — det kan være nok å nevne navn som Ivar Aasen, Jørgen Moe og P. Chr. Asbjørnsen — er det institusjo-

naliseringen av dette arbeidet som er karakteristisk for vårt århundre. Av slike institusjoner har vi f.eks. Institutt for folkeminnevitenskap, Norsk Etnologisk Gransking, Norsk mål-førearkiv, Norsk Ordbok og Norsk stadnamnarkiv.

Men til tross for de store innsamlingstiltakene vi har hatt, står det ennå mye ugjort arbeid igjen. Ikke minst gjelder det et område som névningsbruken, dvs. ord og uttrykk som knytter seg til folks arbeidsliv og materielle kultur. Den har nemlig gjennom alle år vært et temmelig forsømt område, i alle fall når en taler om systematisk samling med tanke på geografisk utbredelse. Men samtidig er det kanskje ikke noe annet felt hvor det haster så mye som her. Grunnen er selv-sagt de store strukturendringene vi har hatt i primærnæringene etter krigen.

De mange både amatører og mer profesjonelle fagfolk som gjerne vil samle tradisjonsstoff, har manglet vegledning for hvordan slikt innsamlingsarbeid skal gjøres.

Nå er det kommet en handbok som gjør rede for hvilke metoder en bør bruke ved innsamling av ulike slags språklig tradisjonsstoff, og som gir praktiske råd om planlegging, bruk av heimelsmenn, spørrelistor og intervjuteknikk. Ja, forfatteren går også inn på bandopptakeren og på bruken av opptaks-utstyret. Lydskriften blir forklart i et særskilt kapittel, med en liste over de skrifttegnene innsamlerne bør bruke.

Forfatteren, Ola Stemshaug, er selv erfaren stedsnavn-gransker. Tidligere har han bl.a. gitt ut en lærebok i stedsnavn-gransking, "Namn i Noreg", og han er medredaktør av "Norsk stadnamnleksikon".

Til tross for at boka legger hovedvekten på de mer tekniske sidene ved innsamlingsarbeidet, er den slett ikke kjedelig å lese. Den er krydret med innslag fra artige opplevelser som både forfatteren selv og andre har hatt på innsamlingsferder. En virkelig "godbit" er den komplette lista over tilnavn (og utnavn) med forklaring fra en Trøndelags-bygd i begynnelsen av vårt århundre (s. 128 ff.). Den forteller mye om de sosiale tilhøva på bygdene i eldre tid. Samtidig demonstrerer den det nådeløse og infame ved bygdehumoren.

En kritisk merknad: Stemshaug omtaler en del av de ord-

geografiske avhandlingene som foreligger, men han glemmer å nevne den viktigste av dem alle: Oskar Bandles kolossale verk om husdyrterminologien i norsk, islandsk og færøysk. Det er synd også av den grunn at Bandle i innledningen til sitt arbeid har en grundig redegjørelse for innsamlingsmetoden. *AJ*

Syn og Segn 1978 inneholder følgende artikler som særlig har interesse for språkfolk: *Venås, Kjell: Talemål og skriftmål i den fyrste morsmålsopplæringa*, s. 194—210, *Simensen, Erik: Framvoksteren av norske målføre i eldre tid*, s. 399—412, og *Stemshaug, Ola: Språkleg tradisjon i 1970-åra*, s. 451—460.

Spørsmålet om å sette i gang prøve med dialektfarget skriftspråk i den første morsmålsopplæringen er i den seinere tid blitt aktuelt. Venås gir en historikk og drøfter inngående de problemer som reiser seg i samband med et slikt tiltak. Simensen viser i sin artikkel hvor gamle de viktigste målføreskilnadene her i landet er, og hvordan de har vokst fram, og Stemshaug gjør seg noen refleksjoner over nye person- og gatenavn, utvanning eller utvikling av dialektene våre og over angloamerikansk påvirkning på språket vårt. *AJ*

Vannebo, Kjell Ivar: Omgrepet "samnorsk" (prøveforelesning for den filosofiske doktorgrad). *Språklig Samling* Nr. 2 1978, s. 4 ff.

I forelesningen trekker Vannebo opp enkelte hovedlinjer i den organiserte samnorskbevegelsens historie og i dens språkpolitiske og ideologiske grunnsyn. Han peker bl.a. på at den gjengse oppfatningen at det ikke eksisterte noen organisasjon for samnorsk før Landslaget for språklig samling ble opprettet i 1959, ikke er korrekt. Faktum er at "Østlandsk Reisning" definerte seg selv som en samnorsk organisasjon i det generelle programmet som ble lagt fram i april 1918.

I 1966 gav Landslaget for språklig samling ut sitt "Framlegg til samlenormal". De argumentene for samnorsk som blir nyttet i forordet til framlegget, karakteriserer Vannebo som et høydepunkt i den *teknokratisk* begrunnede "sammensmeltingsideologien". Talemålsdebatten i 1973 representerer etter hans syn et høydepunkt av en helt annen karakter — eller

kanskje snarere et *vendepunkt* for samnorsktanken. Utgangspunktet for debatten var at Finn-Erik Vinje gikk inn for en "overnorm", et "landsgyldig standardtalemål" som var bygd på "de to målformenes skriftssystemer". Både samnorskfolk og nynorskfolk reagerte skarpt mot tanken. Felles for alle motstanderne av talemålsnormering var at de argumenterte ut fra klassebestemte, sosiale, psykologiske og pedagogiske synspunkter. Vannebo har sikkert rett når han hevder at det er nær sammenheng mellom motstanden og det språksyn som hadde vunnet fram gjennom den språksosiologiske forskningen. Denne har ført til en oppvurdering av folkemålet, av dialektene. Det er bl.a. blitt understreket at en avgjørende endring av et individs språk betyr en fremmedgjøring og et brudd med dets sosiale identitet.

Når det gjelder samnorskarbeidet i dag, synes Vannebo å øyne en bevisst prioritering fra ledernes side. Det er blitt viktigst for dem å kjempe for en holdningsendring. De vil motarbeide de mange fordømmene om språk og sosiale forskjeller som eksisterer i det norske samfunnet i dag. Spørsmålet om et eventuelt felles skriftspråk bygd på talemålet kommer altså foreløpig i annen rekke. Men Vannebo tilstår at han i dagens samnorskbevegelse sakner en eller annen form for skriftspråksstrategi. Han tipper at denne strategien ville "måtte komme til å bygge på ideen om det pluralistiske samfunn med en mest mulig åpen skriftspråksnorm".

Vannebos artikkel tar opp mange sentrale normeringsproblemer og er derfor av stor interesse for språkplanleggere. *AJ*

Venås, Kjell: Samansette setninger med "det". Maal og Minne 1978, s. 53—72.

Utbygtingssetninger (eks.: Det var Olav Werner som sang) og presenteringssetninger (eks.: Det var en gang en konge som hadde tre sønner) har ofte samme form, slik at det er meningsinnholdet som avgjør om de er av den ene eller andre typen. Men det er uklare grenser mellom dem; således kunne en med like god grunn bruke betegnelsen "presentering" om en del av de setningene som det nå er vanlig å kalle utbygtingssetninger. Venås vil skape mer system og konsekvens i nev-

ningsbruken, og han analyserer en rekke setninger av begge slag for å finne ut hva som er det særmerkete ved dem.

Et samlende formelt kjennetegn ved alle disse konstruksjonene er at de er sammensatte setninger med "det" (et ubestemt ord, uten noen tydelig referent).

Et viktig innholdskjennemerke ved det som har vært kalt "presentering", er at verbalet (være) uttrykker eksistens (mens det i utbrytningssatser er et kopulativt verb). Vi har altså her å gjøre med "sammensatte setninger med "det", som har eksistensbetydning". Når det gjelder de såkalte utbrytningssatsetningene, viser han at det er et indre skille ved dem. Det utbrutte leddet kan være sterkt aksentuert eller ikke, og dette kjennemerket i uttrykket svarer til om det utbrutte leddet har innholdssærmerket 'poengtering, fokusering' eller ikke. Både de uthevede setningene og de som sjelden eller aldri blir brukt til utheving, gir opplysning om et eller annet sakstilhøve. De setningene som først og fremst blir nyttet til utheving, foreslår han å kalle "sammensatte setninger med "det" med uthevede innhold", de andre "sammensatte setninger med "det" med opplysende innhold". Som kortformer foreslår han "eksistenssetninger", "uthevingssetninger" og "opplysningssetninger".

Venås har med sin artikkel ryddet opp i begrepene og gitt oss et klarere innblikk i hva som er det karakteristiske ved disse setningstypene. *AJ*

Vinje, Finn-Erik: Et språk i utvikling. Aschehoug 1978. 423 s.

Mens eldre norsk språkhistorie er vel dekket gjennom flere større oversiktsarbeider, har vi hittil manglet et mer omfattende verk om perioden fra reformasjonen til i dag. Gustav Indrebøs "Norsk Målsoga" går bare til og med Ivar Aasen, og Vemund Skards "Norsk språkhistorie", som lenge har vært under arbeid, er foreløpig bare kommet til året 1884. De andre mer utførlige språkhistoriske framstillingene som foreligger, behandler heller ikke mer enn deler av det nevnte tidsrommet. Det gjelder Einar Haugens "Riksspråk og folkemål", A. Burguns: "Le développement linguistique en Norvège depuis 1814" og Dag Gundersens "Fra Wergeland til Vogt-

komiteen". Finn-Erik Vinjes nyutkomne bok "Et språk i utvikling", som gir en brei framstilling av vårt språks historie fra reformasjonen og fram til 1978, fyller derfor et behov.

Vinjes intensjon har vært å gi "noen hovedlinjer i norsk språkhistorie fra reformasjonen til våre dager". Således er vårt eget hundreår sett under følgende synsvinkler: *Tradisjon og oppbrudd* (1907—1917), *Språkplanlegging på folkemålsgrunn* (1917—1959) og *Nyorientering* (1966—1978). Når det stundom kan være vanskelig å få øye på de store utviklingslinjer i hans framstilling, henger det delvis sammen med den vrimmelen av detaljer som er tatt med (en svakhet som forfatteren selv er oppmerksom på, jf. forordet). På den annen side vil den som skal bruke boka som oppslagsverk, være takknemlig for de mange eksakte opplysninger og de mange velvalgte sitater en finner i den.

Vinje har også i forordet imøtesett en kritikk av en annen og vesentligere art. Han påpeker selv som en svakhet ved boka at "språkets utvikling altfor lite ses i sammenheng med den økonomiske, sosiale og allmenne politiske utviklingen det her er tale om". På dette punktet synes jeg Vemund Skards språkhistorie har et fortrinn — den legger langt større vekt på de sosiale faktorene. Her ligger det forresten an til en debatt om i hvilken grad språket påvirkes av samfunnsendringene, og om hvor stor vekt det skal legges på tidsbakgrunnen i en språkhistorisk framstilling. Men disse prinsipielle problemene er det naturligvis ikke mulig å gå nærmere inn på her.

Det er et pluss ved boka at Vinje omtaler språkformen hos en lang rekke moderne forfattere, og at han går forholdsvis detaljert inn på eldre diktere som Ibsen og Bjørnson. Men merkelig er det at han ikke beskriver språket hos forfattere som Jonas Lie, Alexander Kielland, Amalie Skram og Hans Aanrud. De har da alle satt spor etter seg i norsk språkutvikling.

Vinjes engasjement i norsk språkpolitikk og hans nokså radikale synspunkter er velkjent. En kunne derfor frykte for at hans framstilling av vår nyeste språkhistorie ville bli for sterkt farget av hans eget språkpolitiske syn. Til hans ros må jeg si at jeg ble gledelig overrasket da jeg leste den. Jeg synes

han er saklig og objektiv, og jeg tror at selv de mest konservative riksmålstilhengere vil være enige i det.

En må også gi forfatteren ros for klar og grei språkføring — han har ikke gjort skam på sitt verk "Norsk i embets medfør"! AJ

Vinje, Finn-Erik: Verbalsyntaks, en oversikt. Tapir, Trondheim 1978. 105 s.

I *Verbalsyntaks, en oversikt* gir forfatteren eit oversyn over norsk verbalsyntaks. Oversynet høver for lærarskolar, distrikt-høgskolar og også for elementærundervisninga i språk ved universiteta. Dessutan kan boka brukast som oppslagsbok for språkundervisninga i den vidaregåande skolen.

Framstillinga skifter mellom synkronisk og diakronisk drøfting. Dessutan dreg forfatteren inn synsmåtar frå TG-grammatikk. Men boka er heile tida lagd opp slik at lesaren ikkje treng spesialkunnskapar, verken om TG eller om eldre norsk språk, for å kunne ha utbyte av lesinga.

Boka er konsentrert om fem aspektar av norsk verbal-syntaks: kategorisering av verb, aksjonsart, tempus-systemet, modus og diatese. Kvar av desse aspektane får eitt kapittel i boka, unnta teke tempus-systemet, som blir drøfta i to kapittel.

Første kapitlet er ei generell innleiing, der viktige termar som 'syntaks', 'syntagme', 'valens' m.fl. blir introduserte. Framstillinga er lettfattande med enkelt språk.

I andre kapitlet presenterer forfatteren ei interessant inndeling av verb ut frå den setningsramma dei kan opptre i. Framstillinga er i hovuddrag bygd på kategoriseringsmåtar frå TG-grammatikken, men det blir også drege inn andre inndelingsmåtar, m.a. verbalvalens.

Aksjonsart er emnet for tredje avsnittet. Hovudskiljet blir lagt mellom durativ og perfektiv aksjonsart, men også andre aksjonsartar blir omtala: resultativ, inkoativ, iterativ, intensiv, kausativ og faktiv.

Fjerde og femte kapitlet tar opp tempus-systemet i norsk. Forfatteren jamfører med eldre språksteg, særleg med norrønt, og får på den måten fram utviklingslinjer innanfor dette

systemet. Framstillinga er samla om to hovudmoment: innhaldet i presens- og preteritumsmorfemet, og om bruken av dei to verbalsyntagma perfektum og pluskvamperfektum. Derimot manglar det ei fylldigare drøfting av dei s.k. futurum- og kondisjonalis-syntagma.

Modus blir behandla i sjetten bolken. Framstillinga er avgrensa til motsetnaden mellom imperativ og konjunktiv. Også her dreg forfattaren inn materiale frå eldre språksteg.

Siste kapitlet i boka tar opp motsetnaden mellom aktiv og passiv. Forfattaren kjem inn på fleire interessante forhold ved diatese-systemet, m.a. restriksjonar for passiv-vending og tilhøvet mellom *st*-passiv og omskriven passiv. *JR*

Øyslebø, Olaf: Stil- og språkbruksanalyse. Universitetsforlaget, Oslo—Bergen—Tromsø 1978. 254 s.

Olaf Øyslebø må i dag regnes som vår fremste og mest produktive stilforsker. Det gir alltid utbytte å lese hans tolkninger av diktverkene. Han makter å gjøre ens opplevelse av dem rikere, mer nyansert. Hans "metode" er ikke fastlåst; den skifter med de emnene han tar for seg, og med de målene han har satt seg i hver enkelt studie. Men ett gjennomgående trekk finner vi likevel hos ham. Når han leser en tekst, har han alltid likeverdige uttrykksmåter i tankene, for de utgjorde nemlig potensielle alternativer som forfatteren kunne ha valgt. Ved f.eks. å sette inn et annet ord med samme betydning, et utelatt ledd, en annen syntagmeart e.l., kan han se hvordan dette virker inn på betydningshelheten. På den måten lykkes det ham ofte å komme på sporet etter forfatterens bevisste eller ubevisste stilvilje. Språket inneholder jo et veldig arsenal av virkemidler. Ved å undersøke de steder hvor de mest åpenbare valgmuligheter foreligger, avdekker han forfatterens "stil", det som utgjør den samlende vilje bakom formgivingen i en tekst.

Her i Norge har det vært smått bevendt med generelle innføringer i stilistikk. Bortsett fra Willy Dahls "Stil og struktur", som anlegger et historisk perspektiv på emnet, har vi ikke hatt noen egentlig handbok i denne vitenskapsgreina. Når Øyslebø med sin lange erfaring som stilforsker nå utgir en lærebok i

“stil- og språkbruksanalyse”, vil den derfor bli mottatt med glede både av litteratur- og språkinteresserte lesere.

Noen stusser kanskje over den dobbelte tittelen på boka. I innledningen går Øyslebø nærmere inn på de to begrepene språkbruk og stil, som det kan være vanskelig å skille fra hverandre: “Språkbruk vil rett og slett si den måten språket er anvendt på i en gitt tekst. Språkbruksanalyse innebærer først og fremst en undersøkelse av hvordan språket er anvendt i en bestemt sammenheng.” Det grunnleggende aksiom bakom språkbruksanalysen er at all språkbruk har en hensikt. Stil definerer han som “en sektor av språkbruken idet stil i tillegg forutsetter en samlende enhetlighet bak valg av uttryksmidler” (s. 20).

Det Øyslebø vil gi i sin bok, er et oversyn over de vanligste uttryksmidler språket stiller til rådighet. Hovedinnholdet i den er kapitlene “Ordene”, “Det språklige bilde” og “Syntaks”. Hans mål har vært å gjøre innføringen så allsidig som mulig. Ingen retning blir spesielt favorisert og heller ikke noe bestemt anvendelsesområde. Fremstillingen er spekket med autentiske sitater fra hans omfattende lesning, fortrinnsvis fra skjønnlitteraturen. Det henger naturligvis sammen med at det er der vi finner den mest utprøvede stilvilje hos forfatterne.

Boka er først og fremst beregnet på morsmållærere, dvs. folk som har norsk som fag fra universitet eller høyskole. Det forutsetter altså en del kunnskaper i grammatikk, både vanlig skolegrammatikk og kjente modeller som leddstillingsanalyse og funksjonsanalyse. Øyslebø viker heller ikke av veien for å bruke det mylder av fagtermer som fins i stilistikken. Det stiller betydelige krav til leseren, og det gjør heller ikke verket særlig lettlest; på den annen side baner det veien til den internasjonale faglitteraturen om de samme emnene.

Til hjelp for dem som ønsker å drive videre studier i språkbruk og stil, er det tatt med en rekke litteraturhenvisninger under de enkelte fenomenene. Boka har også en fyldig litteraturliste bakerst. *AJ*

SVERIGE

Av Ulla Clausén (UC), Catharina Grünbaum (CG), Bertil Molde (BM) och Per A. Pettersson (PAP)

Ahlgren, Perry: Tilltalsordet ni. Dess semantik och användning i historiskt perspektiv. Acta Universitatis Upsaliensis. Almqvist & Wiksell, Uppsala 1978. 142 s.

Syftet med denna avhandling är att belysa tilltalsordet *ni*:s historia, betydelse och bruk. Författaren visar hur det ursprungligen plurala tilltalet *I* efter kontinentala förebilder kom att användas vid tilltal av en person som ett tecken på respekt. Formen *ni*, utvecklad ur förbindelser som *haven I*, börjar från 1600-talets början ersätta *I* men blir inte vanlig förrän vid 1700-talets mitt. *Ni*-formen har spritts från Mälardalen till en stor del av de svenska dialekterna, men uttalanden av bl.a. Sven Hof och Abraham Sahlstedt visar att *ni* från 1700-talets slut fick dålig klang, först bland de högre socialgrupperna, senare också bland allmogen. Ett skäl till att *ni* fick låg status är att det inte bara var ett tilltal mellan jämlikar utan också var tilltalet till dem med lägre social ställning. De som hade högre position skulle däremot tituleras.

Ett utslag av osäkerheten kring tilltalsskicket är också de *ni*-reformdiskussioner som förts alltsedan 1800-talets förra hälft, med bl.a. Erik Wellander som en energisk förkämpe för *ni*. Som tilltal till okända har *ni* accepterats under 1900-talet, vilket återspeglas i t.ex. etikettsböcker och föreskrifter om tilltalet i armén. Samtidigt har skillnader funnits: *du*-bruket inom arbetarklassen och arbetarrörelsen är välkänt liksom att det är vanligare att män *duas*. Under efterkrigstiden har emellertid, konstaterar Ahlgren med hänvisning till ett par enkätundersökningar, tilltalsskicket ändrats drastiskt. I dag är för praktiskt taget alla under 40 år *du* det nästan allena rådande tilltalsordet, och Ahlgren vill se denna utveckling som en återspeglning av den sociala utjämningen i det svenska samhället och av att *du* förknippats med "uppskattade sociala värden som 'intimitet', 'solidaritet', 'jämnställdhet' ". PAP

Berg, Sture: *Olika lika ord. Svenskt homograflexikon. Studia linguistica* 12. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1978. XXIV + 228 s.

Bakom den mängd av information som Nusvensk frekvensordbok (NFO) meddelar (se Språk i Norden 1972 och 1976) ligger åtskillig grundforskning. Ett av de svåraste problemen man haft att ta ställning till har varit uppdelningen på olika homografer, dvs. ordformer som ser likadana ut men som har helt olika betydelse. Principerna bakom och det praktiska utförandet av homografsepareringen redovisas i denna skrift. Efter homografuppdelningen skall alltså ordbokens brukare kunna se om *ordnar* är substantiv eller verb och om *ålade* är imperfekt av *åla* eller *ålägga*.

Sture Berg har i sitt arbete utgått från de homografa former som finns upptagna i Illustrerad svensk ordbok, men en ordbok kan givetvis aldrig täcka t.ex. alla sammansättningar. *Ko-lugn* och *kol-ugn* finns båda med men bara *vägra-s* inte *väg-ras*.

Olika lika ord består av fyra olika listor. Den första, som är den mest omfattande, redovisar de homografa formernas totala frekvens i materialet i NFO och också frekvensen för homografens olika betydelser. I den andra listan förtecknas de lemman, dvs. ordformer inom ett visst böjningsmönster, som innehåller någon homograf form. Den tredje listan är en finalalfabetiskt ordnad förenkling av den första listan och i den fjärde listan slutligen förtecknas i frekvensföljd de homografer som belagts i NFO. Där kan man bl.a. läsa ut att *i* är den vanligaste homografen och att som regel en av homografens betydelser dominerar mycket markant. *PAP*

Einarsson, Jan: *Talad och skriven svenska. Sociolingvistiska studier. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Lund* 1978. 230 s.

Materialet till Jan Einarssons doktorsavhandling har hämtats från forskningsgruppen Skrivsyntax i Lund. Det består av skrivna och talade texter: yrkesskribenters bruksprosa, gymnasisters uppsatser, inspelningar med akademiker och industriarbetare av bägge könen.

Syftet har varit att beskriva och jämföra de olika materialen inbördes med avseende på grad av skriftspråklighet och talspråkighet. Skrift- respektive talspråkligheten mäts med sådana faktorer som ordklassfördelning, nominalfrasernas utbyggnad, satsdelarnas längd. Av resultaten framgår att yrkes-skrivbenternas prosa har fler skriftspråkliga drag än gymnasternas, att de manliga gymnasternas språk har fler skriftspråksdrag än de kvinnligas och att de uppsatser som är mest skriftspråkliga har fått de högsta betygen. I debatterna finns fler skriftspråkliga drag än i samtalen, männen har i sitt tal fler skriftspråksdrag än kvinnorna, akademikerna fler än industriarbetarna.

För övrigt redovisas en undersökning av talplanering och en test av barns och vuxnas förmåga att hänföra nedskrivet vardagligt tal om allmänna ämnen till antingen lärare eller fabriksarbetare. UC

Eneskär, Barbro: Children's Language at Four and Six. Studia psychologica et paedagogica. Liber, CWK Gleerup, Lund 1978. 69 s. samt Om barns språk vid fyra och sex år. Longitudinell undersökning av vissa språkfärdigheter hos barn. Del I—V. 363 s. Distr.: Lärarhögskolan, Fack, 200 45 Malmö 23. 1977—78.

I denna sammanläggningsavhandling redovisar författarinnan en undersökning av barns språk och "språkets relationer till läs- och skrivprestationer" under det första skolåret. Syftet är att undersöka 1) det språkliga beteendet i olika åldrar, 2) sambandet mellan olika språkliga beteenden, 3) sambandet mellan språklig förmåga och olika bakgrundsvariabler, såsom fysisk och psykisk hälsa, hemmets socioekonomiska status och hemmets verbala stimulans, 4) vilka språkliga beteenden som är av betydelse för läsning och skrivning.

Undersökningen omfattade ursprungligen 252 barn, alla svenska medborgare och svenskspråkiga. Den har utförts med hjälp av standardiserade test avsedda att mäta barnens uttal, aktiva och passiva ordförråd samt meningsbyggnad. Resultaten visar genomgående mycket stora språkliga skillnader mellan olika åldrar. Testningen har också fortsatt vid åtta och tio års

ålder och i rapporterna redovisas en del resultat från åttaårs-testen. Mellan läs- och skrivförmågan i årskurs 1 och den passiva ordkunskapen vid fyra och sex års ålder konstateras sålunda ett klart samband liksom mellan uttalet vid fyra år och stavningsförmågan under det första skolåret. *PAP*

Hedquist, Rolf: Emotivt språk. En studie i dagstidningarnas ledare. Acta Universitatis Umensis. Umeå 1978. 157 s.+ text-bilaga 66 s.

I denna doktorsavhandling granskas de emotiva inslagen i trettio dagstidningsledare från 1973, representerande alla de fem stora politiska partierna och alla skrivna under den svenska valrörelsen 1973. Syftet är att genom en semantisk analys skapa ett vidare underlag för bedömning av argumentering. Med utgångspunkt i den rika litteraturen kring argumentationsanalys och propaganda tas olika definitioner av emotiv betydelse upp, och den definition som Hedquist tar fasta på är att emotiva uttryck är sådana som uttrycker en positiv eller negativ attityd.

Huvudparten av boken upptas av en (subjektiv) detaljanalys av de exempel på emotivt språk som Hedquist funnit i de trettio ledarna. Relativt stort utrymme upptar en diskussion av vilka faktorer som tillfälligt kan ge ett ord emotiv betydelse: den allmänna kontexten, "smitta" från ett emotivt ord samt typografiska medel, t.ex. utropstecken och citationstecken. I knappt hälften av exemplen bidrar ett emotivt ords lexikaliska betydelse till att ge en mening en viss emotiv betydelse, medan nära 2/3 av orden befinner sig vara emotivt polysema, dvs. de har en mental och en emotiv betydelse. *PAP*

Hellberg, Staffan: The Morphology of Present-Day Swedish. Word-Inflection, Word-Formation, Basic Dictionary. Data linguistica 13. Almqvist & Wiksell, Stockholm 1978. 130 s.

En grundläggande fråga vid bearbetningen av materialet i Nusvensk frekvensordbok har varit hur svenskans morfologi skulle analyseras så att datamaskinella metoder kunde utnyttas vid analysen. En del av arbetet bakom detta redovisas här av Staffan Hellberg.

Morfologi är för Hellberg inte bara ordböjning utan också ordbildning. Med ett sådant synsätt hör inte bara *stol* — *stolar* (med oförändrad ordstam) *nyckel* — *nycklar* (med ändring av stammen) till olika böjningsmönster utan också *stol* och *själ* tillhör olika paradigmen, eftersom *själ* bildar sammansättningar med *foge-a*, *själaringning*, medan *stol* bara sätts samman i grundform, *stolpiller*, eller med *foge-s*, *stolsrygg*. På detta sätt finner Hellberg i sitt material inte mindre än 235 paradigmen. Redovisningen sker i form av en uppräkningslista av de olika mönstren, exemplifierad genom mönsterord, en formalisering av dessa mönster och en samling mer generella regler för hur exempelvis bestämd form pluralis skall se ut då den obestämda formen är känd.

Ett led i bokens titel är Basic Dictionary och detta motsvarar den basvokabulär om drygt 8 600 lemmor som tagits fram i Nusvensk frekvensordbok 2 och som täcker 90 % av ordförrådet i ordboken. Hellberg redovisar dessa lemmors fördelning på paradigmen och antalet lemmor i olika paradigmen. Man finner där exempelvis att bland verben dominerar *-ade*, *älskade*, med 697 lemmor (och ytterligare 106 av det likartade *ändra*, som dock inte direkt kan bilda sammansättningar), medan den näst vanligaste typen, *slänga*, bara innefattar 77 lemmor. Med de siffrorna för ögonen är det lätt att förstå varför nya och nyinlånade verb nästan undantagslöst böjs som *älskade*.

The Morphology of Present-Day Swedish är en teoretiskt inriktad bok som kräver en hel del ansträngning från läsaren. Bakom den något svårforcerade ytan döljer sig emellertid både viktig och intressant kunskap. PAP

Linell, Per: Människans språk. En orientering om språk, tänkande och kommunikation. LiberLäromedel, Lund 1978. 284 s.

Boken ger en allsidig översikt över språket och dess betydelse för människan som individ och samhällsmedlem. Den presenterar inte bara nyare lingvistiska rön utan även psykolingvistiska och sociolingvistiska fakta och teorier.

I det första huvudavsnittet, "Människan som språkmedlem", behandlas bl.a. språkets förhållande till andra kommuni-

tionssystem och språkets betydelse för varseblivning, tänkande, handlingsstyrning, social gruppbildning och individens identitet. Det andra huvudavsnittet, "De språkliga uttrycksmedlen", innefattar fonetik och fonologi, lexikon, grammatik. I den tredje delen, "Språkanvändning och kommunikation", behandlas t.ex. språkbehärskning, språkets sociala variation och Basil Bernsteins koder.

Boken är närmast avsedd att användas i universitetsundervisningen i allmän språkvetenskap och fonetik, psykologi m.fl. ämnen, men är så intresseväckande och så lättfattligt skriven att den med behållning kan läsas av varje språkintresserad lekman. UC

Magnusson, Bo: Språket i Kalmar. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 64 (Svenskt riksspråk i regionala skiftningar 6). Esselte Studium, Stockholm 1978. 118 s.

När Hjalmar Alving 1917 publicerade *Kalmarspråkets ljudsystem* var detta den första beskrivningen av en svensk stadsdialekt. Den har nu fått en sentida efterföljare i en skrift av Bo Magnusson, f.d. lektor vid lärarhögskolan i Kalmar.

Den traditionella dialektbeskrivningen domineras ofta av ljudläran, men Magnusson vill i stället lägga tyngdpunkten på formlära och ordförråd. Inom ljudläran ger han en rad exempel på skillnader mellan riksspråket och dagens Kalmar-språk. Det mest utmärkande för formläran i dagens Kalmar-språk är enligt Magnusson genusupplösningen.

Liksom i de andra skrifterna i serien "Svenskt riksspråk i regionala skiftningar" spelar redovisningen av ordförrådet i Magnussons bok en stor roll. Huvudsakligen tas de gamla dialektorden upp. En del av ordlistans artiklar sväller ut till små kulturhistoriska uppsatser som belyser bl.a. barnens lekar och olika helgseder.

I Språket i Kalmar finns ansatser att sätta in språket i samhället, men liksom i de tidigare skrifterna i serien ges inget ordentligt svar på frågan *hur* dagens stadsspråk uppstått. Stadsspråken blir en dialekt bland dialekter och den roll som riks- och skriftspråkliga normer spelar behandlas bara helt ytligt. PAP

Manus. Bokförlagens handbok för manuskriptarbete. Utg. Svenska Bokförläggareföreningen, 1979. 77 + 16 s.

Denna handbok innehåller anvisningar för redigering av manuskript (rubriksättning, korrigerings, placering av noter o.d.), uppställning av materialet (titelsida, innehåll, register m.m.), språk- och skrivregler (utarbetade i samråd med Svenska språknämnden) samt en vägledning för bruket av ISBN-systemet. CG

Pettersson, Per A.: Om böjningen av icke-neutrala substantiv i Eskilstunaspråket. Inom- och utomspråkligt betingad variation. Acta Universitatis Upsaliensis. Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1979. XII + 176 s.

I äldre Eskilstunaspråk (dialekt) skilde man klart mellan gamla maskulina substantiv som fick ändelserna *-en* el. *-n* i best. form sing., t.ex. *vägen, murn, båtn*, och gamla feminina som fick *-a*, t.ex. *sola, kvarna*. Per A. Pettersson, forskningsassistent vid Svenska språknämnden, visar i denna doktorsavhandling att den speciella femininändelsen *-a* är på väg att försvinna i Eskilstuna. Detta gäller också maskulinändelsen *-n* i fall som *murn*. Ändelsen *-en*, dvs. skriftspråkets och det talade riksspråkets normaländelse i icke-neutrala ord, tränger fram mer och mer i Eskilstunaspråket, och det gamla böjningssystemet är på väg att gå under. Detta visar författaren klart med hjälp av ett mycket omfattande material, 53 timmar bandade intervjuer med 83 infödda Eskilstunabor. Författaren har finfördelat de olika undersökta ordtyperna, och vissa skillnader förekommer naturligtvis mellan olika grupper av ord, men huvudtendenserna i utvecklingen är helt klara.

Det visar sig att övergången till det riksspråkliga systemet (*-en*) är mest markant inom socialgrupp I, minst inom socialgrupp III. Männen — oavsett socialgrupp — har något färre *-en*-former än kvinnorna. De äldsta bland de intervjuade har, som man kan vänta, det minsta antalet *-en*-former, och det största finns inom åldersgruppen 30—45 år. Författaren menar, säkert med rätta, att just den åldersgruppen (liksom i vissa avseenden kvinnorna) präglas av ett mera prestigegivande

språkligt beteende — de är på väg att skaffa sig en plattform i samhället, att göra karriär.

Övergången till *-en*-formerna beror, som Pettersson framhåller, på inflytande från skriftspråket och från etermediernas talade normalspråk, men också skolan har stor betydelse. Undersökningen visar klart att de "nya" formerna först tränger in hos de högre socialgrupperna (som f.ö. väl är de som har mest kontakt med skriftspråk) och hos dem som är på väg att slå sig fram i samhället. Dessa resultat överensstämmer väl med resultaten av andra undersökningar, i Norden och på andra håll. Pettersson har också nått ett annat resultat av sin undersökning, nämligen att det är omöjligt att göra generaliseringar i sådana här fall. Vissa personer avviker ibland kraftigt från den grupp de tillhör (i fråga om socialgrupp, ålder, kön), och i enskilda människors språkbruk finns det alltid också avvikelser och tillfälligheter som inte tycks kunna förklaras och som i varje fall inte kan fogas in i en formel. *BM*

Sjögren, Peter A.: Termer i allmän språkvetenskap. Ett systematiskt lexikon. Akademilitteratur, Stockholm 1979. 177 s.

Undertiteln "systematiskt lexikon" anger att termerna behandlas inom de delområden där de hör hemma. Det innebär att de inte förses med definitioner på konventionellt sätt; däremot utgör de delar av hela resonerande sammanhang, där de också förklaras och kommenteras. Boken fungerar på det sättet både som lärobok och uppslagsbok. Sålunda presenteras termen *pragmatik* tillsammans med termerna *talaktsteori*, *talakt/talhandling*, *speech act*, *lokut/locutionary*, *performativ* och *performativanalys*, alla inom delområdet "Pragmatik och talaktsteori" som i sin tur ingår i området "Semantik". Termerna finns också uppställda i ett alfabetiskt register med hänvisning till den plats där de behandlas.

Boken är i första hand avsedd för undervisningen i lingvistik/allmän språkvetenskap men kan också vara till stor nytta och glädje för den språkintrasserade lekmannen som i en hanterlig volym finner de flesta av de nya språkvetenskapliga termerna. Däremot är det inte säkert att han alltid finner

en term tillhörande den traditionella språkforskningen. Sålunda saknas t.ex. "juxtaposition". UC

Sonesson, Göran: Tecken och handling. Från språkhandling till handlingens språk. Doxa, Lund 1978. 220 s.

Syftet med denna avhandling i allmän språkvetenskap, säger författaren, är att visa att en lingvistisk teori snarare behöver sättas in i en vidare semiologisk ram än kompletteras med en pragmatisk teori. De brister i ett snävt pragmatiskt synsätt som han framhäver är bl.a. att det döljer att varje kontext också fungerar som en egen text, dvs. fungerar som en organiserad helhet, och att det döljer likheterna mellan olika semiotiska system. I anslutning till Greimas ges semiologin uppgiften att finna allmänna regler som är tillämpbara både på språk och på andra fenomen. En nyckelroll spelar Husserls begrepp *noema*, dvs. den enkla elementära upplevelsen, som enligt Sonesson gör det möjligt att analysera relationerna i en kontext utan att de reduceras till enkla objekt. Detta synsätt demonstreras också med exempel från strukturalistisk fonem-analys och från betydelseläran.

En viktig frågeställning i avhandlingen är relationen mellan språk och handling: språket är handling, men språket beskriver också handlingar. I anslutning till Hjelmlev analyseras bl.a. *hugga, klippa, skära, kapa* och den franska motsvarigheten *couper* och vidare diskuteras de s.k. illokutionerna. I bokens avslutande kapitel diskuteras vissa praktiska tillämpningar av de uppställda teorierna och formaliseringarna, bl.a. i form av en analys av bestämd och obestämd artikel och olika pronomina. PAP

Språkarbete. En rapport från byråkratiutredningen. Dn Kn 1979: 1. LiberFörlag, Stockholm 1979.

År 1977 tillsattes en utredning för att undersöka möjligheterna till förbättrad kontakt mellan myndigheter och medborgare, den s.k. Byråkratiutredningen. Utredningens språkgrupp (i vilken Svenska språknämnden varit representerad) redovisar i sin rapport *Språkarbete* sina synpunkter rörande åtgärder för att göra språket i myndigheternas skrivelser

klarare och enklare. Här redogörs bl.a. för ett försök med samarbete mellan språkvetare och taxeringsintendenter. Vidare ges en översikt över insatser som redan görs för att förbättra språket i samhället, t.ex. svensktutbildning för studerande vid universitet och högskolor liksom för anställda vid myndigheter och andra samhällsorgan, anställande av språkexperter vid myndigheter och andra institutioner, utbildning av språkkonsulter m.m. Särskilt skall nämnas det avsnitt som presenterar förslag till begripligare besvärshänvisningar. I stället för "Talan mot detta beslut föres hos X-myndigheten" föreslår man "Om Ni vill överklaga detta beslut skall Ni skriva till X-myndigheten". Denna nya formulering, som är ett viktigt steg i demokratiseringen av myndigheternas språk, har antagits av bl.a. Domstolsverket, och den har också tagits in i LON:s Språk- och skrivregler (se nedan), som för övrigt har en spridning även utanför länsstyrelserna. CG

Språk- och skrivregler utgivna av LON, Länsstyrelsernas organisationsnämnd. LiberUtbildningskonsult, Stockholm 1979. 85 s. + bil.

Häftet innehåller dels anvisningar för språkbehandlingen i de dokument som utgår från länsstyrelserna, dels anvisningar för systematisk maskinskrivning och dokumentteknik. Den språkliga delen tar upp sådant som interpunktion, uppställning av dokument m.m. samt råd och rekommendationer av stilistisk natur i syfte att göra länsstyrelsernas språk modernare och smidigare (utarbetade i samråd med Svenska språknämnden). I denna upplaga av LON:s skrivregler finns en viktig nyhet, nämligen nya och begripligare mallar för besvärshänvisningar (ett resultat av Byråkratiutredningens arbete, jfr ovan). CG

Svartholm, Kristina: Svenskans artikelsystem. En genomgång av artikelbruket i vuxenspråket och en modell för analys av bruket i barnspråket. MINS, Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet, 3. Stockholm 1978. 243 s.

Huvudsyftet med denna avhandling har varit att undersöka

hur förmågan att använda den bestämda och obestämda artikeln utvecklas under två månader hos en tvååring. För att kunna åstadkomma en modell för analysen av barnets artikelbruk har författaren fått göra en genomgång av artikelbruket i vuxenspråket. I denna genomgång ställer hon upp modeller för vad i språksituationen och i språket som styr talarens val av bestämd respektive obestämd artikel. Resultaten av barnspråksanalysen diskuteras i stor utsträckning ur metodisk synpunkt. *CG*

Svenskan i modern belysning. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 9. Studentlitteratur, Lund 1978. 138 s.

Volymen innehåller plenarföredragen från Tionde sammankomsten för svenskans beskrivning. *Ulf Teleman* behandlar i uppsatsen "Grammatikens tillstånd och behov" de senaste femton årens utveckling av grammatiksynen i Sverige. *Teleman*, som själv gått i spetsen för grammatisk forskning i Sverige och som väl varit den främste att introducera nya grammatiska strömningar, slutar sin uppsats med att under rubriken "Missbruk av grammatik" ifrågasätta behovet av grammatikundervisning i modersmålet — på starkare grunder dock än de pedagogers som tidigare försökt avskaffa grammatiken i skolan. *Bengt Loman* diskuterar i sin uppsats "Språkmöte och variation" språksociologiska undersökningsmetoder. "Om textens dynamik" är det textlingvistiska bidraget; *Bengt Sigurd* visar olika principer att placera och presentera de olika elementen när man bygger upp en text. *Sven Öhman* redogör för "Aktuell svensk forskning i fonetik" och *Stig Eliasson* skriver om "Svensk kontrastiv lingvistik och felanalys: en översikt samt några aktuella frågor". I båda dessa uppsatser visas hur forskningen inom de lingvistiska delområdena nu söker sig ut från ett snävare formellt och strukturellt studium av språket. *CG*